

LAPSEN KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Kohtaamisen huoneentaulu Päiväkoti Teemulaan

Tiivistelmä

Tekijä(t) Asp, Taru	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika kevät 2020
	Sivumäärä 40 + 3	
Työn nimi LAPSEN KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA		
Kohtaamisen huoneentaulu Päiväkoti Teemulaan		
Tutkinto		
Sosionomi (AMK), sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus		
Tiivistelmä <p>Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Lahden Diakonialaitoksen Päiväkoti Teemulan työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä päiväkodin työntekijöille Kohtaamisen huoneentaulu.</p> <p>Opinnäytetyössä käsiteltiin kohtaamisen määritelmiä, kristillistä arvopohjaa sekä varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksessa tapahtuvaa kohtaamista. Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toteutettiin kolme tapaamista päiväkodin työntekijöiden kanssa, joista saatiin tietoa huoneentaulun aiheisiin. Huoneentaulun suunnittelun toimintahetkissä käytettiin Erätauco-menetelmä, jossa dialogisuus, kuuntelu, tasavertaisuus sekä yhdessä pohtiminen olivat keskeisiä asioita.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä kohtaamisen keinoja sekä aitoa kohtaamista lasten kanssa työntekijöille arkeen. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi Kohtaaminen meillä -huoneentaulu, jossa keskeisinä teemoina olivat rakkaus, kunnioitus, ystävällisyys, luottamus, läsnäolo ja ilo.</p> <p>Kohtaamisen huoneentaulu prosessi ja tuotos oli onnistunut ja siitä saatu palaute oli positiivista. Päiväkodin työntekijät hyötyvät Kohtaamisen huoneentaulusta arjessa. He jatkokäyttävät huoneentaulun kohtaamisen teemoja tulevassa vanhempainillassa keskustellen niistä vanhempien kanssa.</p>		
Asiasanat		
Varhaiskasvatus, vuorovaikutus, kohtaaminen, läsnäolo, toiminnallinen opinnäytetyö		

Abstract

Author(s) Asp, Taru	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2020
	Number of pages 40 + 3	
Title of publication ENCOUNTERING A CHILD IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION Encounter room board for kindergarten Teemula		
Name of Degree Bachelor of Social Services, Social Pedagogical early childhood education		
Abstract <p>The thesis was carried out as a functional study for a Lahti Deaconess Institute's private kindergarten Teemula. The aim of the thesis was to design for kindergarten employees Encounter room board named - Kohtaamisen huoneentaulu.</p> <p>The thesis deals with the definitions of encounter, Christian values and encounter in the interaction of early childhood education. As a functional part of the thesis, three meetings were held with the kindergarten employees. They provided information on room board topics. In the design of the room board, an Erätauko-method was used, in which dialogue, listening, equality and reflecting opinions together were key issues.</p> <p>The purpose of the thesis was to increase the means of encounter and genuine encounter with children for kindergarten employees in everyday life. The output of the thesis was named Kohtaaminen meillä - Room table, where the central themes was love, respect, kindness, trust, presence and joy.</p> <p>The Encounter room table process and output were successful and the feedback was positive. Kindergarten employees benefit from the Encounter room table in everyday life. They will continue to use the themes of the room board at the upcoming parent evening to discuss them with the parents.</p>		
Keywords Early childhood education, interaction, encounter in presence, functional thesis		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	2
2.1	Tarkoitus ja tavoite.....	2
2.2	Toimeksiantaja	2
3	KOHTAAMINEN JA LÄSNÄOLO	3
3.1	Aito kohtaaminen.....	3
3.2	Kristillinen ihmiskäsitys ja kohtaaminen	4
3.3	Ammatillisuus ja kohtaaminen	6
4	VARHAISKASVATUS JA KOHTAAMINEN	7
4.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteita.....	7
4.2	Yhdessä huoltajien kanssa	7
4.3	Aikuisen kohtaamisen taidot varhaiskasvatuksessa.....	8
4.4	Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa	11
5	KOHTAAMINEN, TUNTEET JA KEHITYS	14
5.1	Tunteiden ymmärtäminen	14
5.2	Tieto aivojen kehityksestä tukee lapsen ymmärtämistä vuorovaikutuksessa.....	14
5.3	Aikuisen tunteet ja mieli kohtaamisessa.....	18
6	KOHTAAMISEN HUONEENTAULUN KEHITTÄMISPROSESSI.....	20
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	20
6.2	Aloitusvaihe	20
6.3	Teoria-aineistosta ja ideoista huoneentauluksi.....	21
6.4	Alkuperäinen teemaillan suunnitelma.....	22
6.5	Toteutuneet teemapäivät	27
6.6	Huoneentaulun toteutus.....	30
7	YHTEENVETO	34
7.1	Arviointi.....	34
7.2	Johtopäätökset ja jatkokehittämisaiheet.....	35
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	37
8	LÄHTEET	38
9	LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen lähtökohta on lapsen ja aikuisen kohtaaminen vuorovaikutuksessa. Se on kaiken kasvun ja oppimisen perusta, sillä lapselle on tärkeä saada kasvaa turvallisessa ympäristössä, jossa vallitsevat luottamus ja keskinäinen kunnioitus. Kaikki toiminta lähtee siitä kohtaamisen tasosta, jolle me aikuiset olemme kykeneviä menemään. Hyvää tunneyhteyttä ja turvaa luodaan lapselle, kun aikuinen on emotionaalisesti satavilla sekä sensitiivinen lapsen tunteille. (Mattila 2011, 38; Kanninen 2012, 99; Ahonen 2017a, 8–9; Immonen 2019, 26.) Nykypäivän kiireinen elämänrytmi vaikuttaa ihmisen olemiseen toisen kanssa. Siksi kohtaamista sekä sen eri tasoja on hyvä tarkastella, koska aito kohtaaminen on ihmiselle tärkeä. Tarkastelen opinnäytetyössäni kohtaamisen vaikutusta ja merkitystä ihmiselle.

Vuorovaikutuksessa pitää huomioida lapsen persoona ja kehitys, jotta aikuinen kykenee parhaiten tukemaan ja olemaan läsnä lapselle. Lapsen kehityksellisiä asioita ovat yksilöllisyys, temperamentti, kehityspsykologia, neurobiologinen ymmärrys, stressiherkkyys sekä sosiaalinen ympäristö, jotta kykenee paremmin ymmärtämään lasta (Köngäs 2019, 10–11; Ahonen 2017b, 17–18; Sajaniemi ym. 2015, 51.) Nostin esiin opinnäytetyössäni aivojen kehityksen, hermoston vaikutuksen sekä tunteet, sillä ne ovat vaikuttavia tekijöitä vuorovaikutuksessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Kohtaamisen huoneentaulu toimeksiantajalle. Toiminnallisen opinnäytetyön toimeksiantajana oli Diakonialaitoksen Päiväkoti Teemula. Opinnäytetyö sisälsi viisi tapaamista toimeksiantajan kanssa, joissa keskustelimme kohtaaminen varhaiskasvatuksessa -teemoista. Huoneentaulun aiheisiin kerätyn teoreettisen aineiston pohjalta rakensin yhteisiä keskustelutuokioita Erätauko-menetelmällä. Keskustelun tarkoituksena oli selvittää Teemulan työntekijöiden omia arvoja sekä saada heidän mielipiteensä näkyväksi. Heidän ajatuksensa olivat tärkeimpiä asioita konkreettisen huoneentaulun työstämisessä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä yhteisten keskustelujen ja lopullisen tuotoksen keinoin aitoa kohtaamista arkeen sekä vahvistaa kohtaamisen keinoja.

Opinnäytetyö pohjautui tutkimustietoon ja kirjallisuuslähteisiin varhaiskasvatuksesta, kohtaamisesta, kristillisestä arvopohjasta sekä tunteiden ja kehityksen vaikutuksesta lapsen kasvuun. Käytin huoneentaulun aiheiden työstämisen pohjana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2018 sekä Varhaiskasvatustalakeia, sillä ne ovat oikeudellisesti velvoittavia perusteasiakirjoja, joiden pohjalta varhaiskasvattajan kuuluu työtä tehdä. (Opetushallitus 2018, 7–8; Varhaiskasvatustalakei 2018, 3§).

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

2.1 Tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä aitoa kohtaamista arkeen sekä vahvistaa kohtaamisen keinoja. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä Kohtaamisen huoneen-taulu Päiväkoti Teemulan työntekijöille.

Taulun aihe palvelee työntekijöitä arjessa muistutuksena kohtaamisen tärkeydestä lasten parissa. Se tulee olemaan avoimuuden periaatteen mukaisesti ilmoitustaululla kaikkien nähtävillä.

2.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Lahden Diakonialaitoksen Päiväkoti Teemula. Se on 24 paikkainen pieni päiväkoti, jossa työskentelee kolme varhaiskasvattajaa. Diakonialaitos on 150 vuotta vanha. Diakonialaitoksen juuret ovat aatteessa, joka syntyi Viipurissa lähim-mäisen palvelun, kurjuuden ja nälänhädän keskellä. Diakonialaitos on yleishyödyllinen säätiö, jossa toimintaa on vauvasta ikäihmisiin. Sen arvot (kuvio 1) perustuvat kristillisiin arvoihin, joissa näkyvät kristillinen lähimmäisenrakkaus, oikeudenmukaisuus ja jatkuvuus. Nämä samat arvot näkyvät myös Päiväkoti Teemulan arjessa. (Diakonialaitos 2020.)

Diakonialaitoksen ja Päiväkoti Teemulan arvot

Kristillinen lähimmäisen rakkaus

- Kohtaamme ihmisen kunnioittavasti ja rakastaen.
- Huolehdimme jokaisesta ihmisestä yhtä hyvin kuin toivoisimme meistäkin huolehdittavan.
- Teemme hyvää, pyydämme ja annamme anteeksi.

Oikeudenmukaisuus

- Toimimme rehellisesti ja kohtelemme ihmisiä tasavertaisesti.
- Rakennamme luottamusta avoimuudella ja yhteisillä pelisäännöillä.
- Olemme lähellä myös niitä ihmisiä, jotka ovat jäämässä yhteiskunnan ulkopuolelle.

Jatkuvuus

- Kehitämme toimintaa ja osaamistamme jatkuvasti vastaamaan ajan haasteisiin.
- Hoidamme taloutemme vastuullisesti.
- Ymmärrämme, että hyvä palvelu syntyy yhdessä tehden, hyvässä hengessä.

Kuvio 1. Diakonialaitoksen arvot (Diakonialaitos 2020)

3 KOHTAAMINEN JA LÄSNÄOLO

3.1 Aito kohtaaminen

Aito kohtaaminen ei ole minkään tietyn tekniikan hallintaa, vaan se on asettumista läsnäolon hetkeen toisen kanssa. Se on kykyä olla läsnä omana itsenään toiselle ihmiselle, myötätuntoa, sallivuutta, ymmärrystä, avarakatseisuutta, sydämellä näkemistä sekä viisaudella vahvistetun älykkyyden käyttämistä. (Mattila 2011, 16–17.)

Jotta voi kohdata toisen ihmisen avoimesti, ihmisen pitää uskaltaa ensin kohdata itsensä. Sen voi aloittaa oman itsen havainnoimisesta ja reflektoinnista sekä oman menneisyyden ja tulevaisuuden kohtaamisesta avoimesti ja myötätuntoisesti. Kun uskaltautuu näkemään omia piilotettuja asioita ja tunteita, katsomaan itseään myötätuntoisesti haavoittuvana ja keskeneräisenä, vapautuu enemmän elämään tässä hetkessä. (Lindqvist 1997, 64–65, 73; Mattila 2011, 15–20, 38.)

Aidossa kohtaamisessa on kyse siinä hetkessä olemisesta, vuorovaikutuksesta itsensä, toisen ihmisen sekä ympäröivän maailman kanssa. Vuorovaikutus ja aito kohtaaminen voivat syntyä vain läsnäolossa, jossa hyväksyy sen hetken juuri sellaisena kuin se on. (Tsabary 2014, 253–256.) Silloin pystyy käyttämään kaikkea potentiaalia paremmin hyväksi, niin omaa persoonaa, kuin opittuja asioita ja elämäkokemuksiaan (Tolle 2016, 19–20).

Läsnäolon harjoittelua

Jos ei kykene hyväksymään tätä hetkeä sellaisena kuin se on, ihminen saattaa turhautua ja pettyä. Ihmismieli yrittää tehdä kaikkensa, jotta asiat olisivat toisin. Hän alkaa kontrolloida asioita, koska luulee sen auttavan, mutta se vain aiheuttaa enemmän irtautumista läsnäolosta. Kun kykenee edes hiukan laskemaan irti ja hyväksymään elämän sellaisena kuin se eteen tulee, tuo se ihmisen lähemmäs tätä hetkeä sen aitoudessaan. Silloin voi nähdä sekä itsensä että toisen aitona. Tätä ei voi saavuttaa pyrkimisellä, pinnistämällä tai yrittämällä vaan irti päästämällä. Kun päästää irti tarpeettomasta miettimisestä ja murehtimisesta, kykenee vapautumaan läsnäoloon. (Tsabary 2014, 257–258; Tolle 2016, 13–17.)

Olemisessa ihminen voi olla läsnä hetkessä sekä sovussa menneisyyden ja tulevaisuuden kanssa. Ollakseen tässä pitää vain huomioida mitä itsessä tapahtuu, havaita, todeta ja hyväksyä asiat sellaisina kuin ne ovat. (Tolle 2002, 17–19.) Muun muassa meditaatio,

erilaiset läsnäolo-, sekä keholliset harjoitukset voivat tukea meitä palautumaan tähän hetkeen (Lehto 2014, 85).

Lapsen aitous kohtaamisessa

Lapset ovat läsnäolon tilassa aidosti ja katsovat tilanteita avoimesti, kysyvästi ja ihmetellen. Heillä ei ole samanlaisia ennakkooajatuksia tai menneisyyden pohdintoja kuin meillä aikuisilla siinä hetkessä, jossa he kulloinkin ovat. Varsinkin pienet vauvat ovat täysin läsnä. Jos aikuinen pystyy heitä seuratessa ja katsoessa menemään lapsen sanattomaan kommunikointiin mukaan, pääsee hän osaksi sitä valtavaa voimaa ja iloa, mitä meillä kaikilla on saavutettavissa tässä ainutlaatuisessa hetkessä. (Köhler 2003, 30, 34–37, 43.) Lapset ovat erinomainen esimerkki aitoudessa olemisessaan. He kykenevät kohtaamaan aidosti tai luonnollisesti sekä vetäytymällä tilanteesta, jos siinä ei ole heille tarpeellista juuri nyt. (Haatainen 2020.)

Voi ajatella, että aikuinen saattaa olla kasvanut pois normaalista ainutlaatuisesta olemisen tasosta. Unohtanut sen, miltä tuntuu, kun iloitsee pelkästään olemisesta, ja kuinka voi ottaa joka hetken kiitollisuuden, ihmetyksen sekä hyväksynnän kautta vastaan. (Köhler 2003, 5–9.)

3.2 Kristillinen ihmiskäsitys ja kohtaaminen

Kristillisessä ihmiskäsityksessä jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvokas. Lapsi kuuluu nähdä ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmeenä, jonka arvo itsenään on tärkein. Varhaiskasvattajan tärkein työväline on lapsen aito kohtaaminen, mikä voi tapahtua vain pysähtymällä lapsen äärelle ja pohtimalla kuka tämä lapsi on ja mitä hän ajattelee. Lapsi pitää kohdata hänen omalla tasollaan, niin fyysisesti kuin psyykkisesti, jotta hän kykenee jakamaan sen arvokkaan hetken yhdessä lapsen kanssa. (Halme 2010, 25; Mattila 2013, 60–62.)

Kristillinen kohtaaminen on läsnäoloa niin itsensä kuin toisen kanssa. Se, miten lapseen suhtaudutaan, miten hänet kohdataan ja miten häntä kohdellaan, ovat tärkeintä uskonnollisessa kasvatuksessa. Se on Jumalan lapsen näkemistä jokaisessa ihmisessä toista arvostaen ja kunnioittaen. (Halme 2010, 23–25.) Rakkauden kautta lapsen kohtaaminen, sekä Jumalan rakkauden näkeminen itsessä ja sen rakkauden välittäminen lapselle on arvokasta. Lapseen tutustumisen sekä lapsen tuntemisen kautta aikuinen kykenee vielä paremmin kohtaamaan lapsen. Se tapahtuu kiireettömässä ilmapiirissä, jossa on tilaa kohdata, nähdä, kuulla ja olla lapsen kanssa. Lapsi elää tässä hetkessä tunteiden, aistien ja

havaintojen kautta. Hän on herkkä vaistoamaan aikuisen aidon olemisen ja läsnäolon, joten aikuisen täytyy huolehtia itsessään siitä, että on tarpeeksi eheä pystyäkseen kohtaamaan lapsen aidosti. Lapselle on kaikista tärkeintä tulla huomatuksi omana itsenään.

(Mattila 2013, 62–64.)

Skinnari (2004, 50–51) tuo esiin, että kasvatuksellisen näkökulma kristillisessä kohtaamisessa on kasvattajan velvollisuus oman keskeneräisyyden huomioimiseen. Kun varhaiskasvattaja uskaltaa nähdä omat varjonsa, voi valo tulla esille. Silloin kaikessa kohtaamisessa tapahtuu Jumalan rakkaus ja moraalinen hyvyys. Mattilan (2013, 63–64) mukaan varhaiskasvattajan on hyvä nähdä oma reagointi lapseen, sillä omat lapsuudenkokemukset ja muistot ovat mukana tässä päivässä. Hänen kannattaa pyrkiä kohtaamisissa havainnoimaan omia tunteita ja reagointia lapsen tunteisiin, jotta kykenee kohtaamaan lapsen myötätuntoisesti eikä vähätellen.

Kristillisen kasvatusta on hengen kasvatusta (Kuvio 2). Lapsen kasvaminen koostuu erilais- ten taso- jen yhdistymisestä, jossa henkisyys on kaiken keskellä, läsnä koko ajan. Leikkiminen on lapselle ominaisin tapa oman henkisen minuuden ja ihmisyyden rakentamisessa. Leikkimisen kautta lapsi havainnoi maailmaa, jossa ovat mukana tutkiminen, liikkuminen sekä esteettinen kokeminen ja ilmaisu. (Halme 2010, 30--34.)

Kuvio 2. Varhaiskasvatuksen kokonaisvaltainen ihmiskuva (mukailtu Halme 2010)

3.3 Ammatillisuus ja kohtaaminen

Skinnari (2004, 87) toteaa, että meidän on kasvattajina pyrittävä kasvattamaan meidän omaa kokonaisihmisyyttämme. Tällä hän tarkoittaa omia arvoja, kohtaamisen tasoa sekä itsensä kokonaisvaltaista hyväksymistä. Lindqvistin (1997, 64–75) mukaan on hyvä luoda itselleen arvopohjaa kohtaamiselle ja selkiyttää rooleja, joissa kulloinkin on. Työssä sen voi nähdä kommunikaationa vallitsevan hetken ja työntekijöiden persoonien kesken. Siihen sisältyvät niin teoria, havainnot ja arvot. Myös ne elämykset, jotka ovat syntyneet opintojen, työkokemusten ja elämäkokemustemme kautta, vaikuttavat kohtaamisen tasoon.

Kohtaamisessa ammattilainen joutuu katsomaan ja pohtimaan oman ammatillisen kohtaamisen tasoa sekä itseään. Oman inhimillisyyden ja epätäydellisyyden hyväksyminen ja myötätuntoinen asenne itseä kohtaan ovat lähtökohtana sille, että pystyy näkemään ja kohtaamaan toisen ihmisen arvostavasti ja kunnioittavasti. (Mattila 2011, 15–19.) Jokainen kohtaaminen on uusi, ja se voi muuttaa joiltain osin käsityksiä ihmisestä, arvoista ja maailmasta. Tämän ymmärtäminen työssä mahdollistaa työntekijän aidon läsnä olemisen. Ei ammattilaisen tarvitse olla täydellinen tai pysyä tietyssä muotissa. Ymmärrys siitä, että omat arvot ja käsitteet muokkautuvat tilanteiden kautta, on osa ihmisyyttä ja auttajan toimintaa. Muutos on koko ajan läsnä, ja se kuuluu elämään. (Lindqvist 1997, 64–82.)

Mitä paremmin pystyy olemaan tässä hetkessä avoimesti, sitä enemmän voi antaa itseltään muille. Kun ihmisen luontainen oleminen on läsnä, siinä tilassa ei ole ristiriitoja, ainoastaan puhdasta havainnointia, myötätuntoa ja valoa, olemisen iloa. (Tolle 2016, 34–37.) Kasvaminen hyvään vahvaan ammatilliseen itseluottamukseen on yksi perustavanlaatuisista asioista varhaiskasvattajan aidon kohtaamisen takana. Kasvatustilanteet voivat olla moninaisia, mutta kunnioitus ja arvostus sekä itseä että toisia kohtaan ovat tärkeimpiä asioita. (Mattila 2011, 24–26.)

4 VARHAISKASVATUS JA KOHTAAMINEN

4.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteita

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. (Opetushallitus 2018, 14.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteina nähdään lapsen kokonaisvaltainen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, oppimisen edistymisen tukeminen, myönteisten oppimiskokemusten mahdollistamista sekä turvallisen varhaiskasvatusympäristön ja lasta kunnioittavan toiminnan tarjoaminen. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, lapsen sosiaalis- emotionaalisen kehityksen tukeminen sekä osallisuuden toteutumisen mahdollistaminen ovat keskeisiä teemoja hyvän kasvun tukemiseksi. (Ahonen 2017b, 14–18; Opetushallitus 2018, 16; Leskisenoja 2019, 39.)

Näiden asioiden ymmärtäminen ja toteuttaminen vaatii aikuiselta keskittymistä vuorovaikutukseen ja läsnäoloon. Silloin voi huomata lapsen aloitteita ja ideoita, kuulla lasta aidosti, mahdollistaa osallisuuden kokemusta ja yksilöllisyyden kunnioittavaa toimintaa. (Opetushallitus 2018, 24, 38.) Pedagogiikka on varhaiskasvatuksen arjessa läsnä koko ajan. Se kantaa tilanteita eteenpäin aikuisen vahvalla ammatillisella oteella, hyvällä suunnittelulla ja ymmärryksellä siitä, mitä lapset kulloinkin tarvitsevat. Pedagogiseen osaamisen linkittyy aikuisen vuorovaikutusosaaminen, sensitiivisyys, yksilöllisyyden huomiointi sekä osallisuuden mahdollistaminen. (Salminen 2017, 167–169.)

4.2 Yhdessä huoltajien kanssa

Varhaiskasvatuksen yhtenä tärkeänä tehtävänä on toimia yhdessä lapsen huoltajien kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin parhaaksi (Opetushallitus 2018, 16). Hyvän suhteen muodostaminen heihin sekä tarvittaessa tuen antaminen, kuuluvat varhaiskasvattajalle. Tämän toteuttaminen vaatii kasvattajalta hyvän luottamuksellisen suhteen kehittämistä perheisiin. (Ahonen 2017b, 79–80; Opetushallitus 2018, 16, 19.)

Luottamus voi rakentua ainoastaan aidossa välittävässä ilmapiirissä, jossa toinen tulee aidosti kuulluksi. Vanhemmuuden kohtaaminen vaatii ammattilaiselta hienovireistä ja sensitiivistä otetta, jolla lähestyä toista kunnioittavasti ja myötätuntoisesti. Haastavia kohtaamisia voi syntyä, mutta ammattilaisen osana on viedä asioita eteenpäin pitäen lapsen parhaan mielessä. Kasvattajan on hyvä lähestyä vanhempaa ammattimaisesti dialogisiin

keinoin. Hänen on myös hyvä pohtia vanhemmuuden osallisuuden toteutumista, ymmärtää vanhemmuuden roolikarttaa suhteessa perheisiin ja tilanteisiin sekä pyrkiä kohtaamaan jokainen vanhempi yksilönä sekä oman lapsensa asiantuntijana. Kun kohtaaminen tapahtuu kunnioittavassa, aidossa ja välittävässä ilmapiirissä, yhteistyön sujuminen kannattelee sekä perheitä että kasvattajia. (Mattila 2011, 19, 139–141, 151; Koivunen & Lehtinen 2016, 114–116.)

Vanhempien kanssa on hyvä ottaa alusta asti positiivinen ja empaattinen asenne mukaan. Lapsen ehdoitta hyväksyminen, hänessä hyvän näkeminen sekä kiitollisuuden vaaliminen vahvistavat yhteistyötä. Positiivinen pedagogiikka voi olla ratkaisevana kantavana voimana hyvän yhteistyön saavuttamiseksi. Sillä se mihin kiinnitämme huomiota, kasvaa. Lapsen vahvuuksien ja ominaisuuksien näkeminen positiivisuuden kautta kantaa lasta, ja se heijastuu kaikkeen kohtaamiseen. Kun kerromme havainnoistamme vanhemmille, se luo kaikkien välille hyvää oloa ja luottamusta. Kun vanhemmilla on luottamus päiväkodin työntekijöihin, he voivat jättää lapsensa turvallisin mielin hoitoon. Vanhemmalle on tärkeää tietää, että heidän lapsensa nähdään omana itsenään ja hänellä on päiväkodissa hyvä olla. (Leskisenoja, 2019, 52–54.)

4.3 Aikuisen kohtaamisen taidot varhaiskasvatuksessa

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan:

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. (Opetushallitus 2018, 20.)

Varhaiskasvatuksessa kohtaaminen on tärkeintä, sillä siinä rakennetaan pohjaa lapsen elämälle. Vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on se, missä kohtaaminen tapahtuu. Vuorovaikutuksessa on merkityksellisintä se taso, jolla kasvattaja kykenee kohtaamaan lapsen. Siksi onkin tärkeää pohtia kasvattajana omaa kohtaamista ja sen merkitystä lapsen kasvuun. (Ahonen 2017b, 8–9, 78–79.) Vuorovaikutuksen laadulla on iso merkitys myös stressin säätelyyn ja lapsen suotuisaan kehitykseen. Kuulluksi tuleminen on yksi perustavanlaatuisista tarpeista, joka lisää lapsen hyvinvointia. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 87–89.)

Aikuisella on suuri vuorovaikutusvastuu hänen ymmärryksensä, elämäkokemuksensa sekä roolinsa vuoksi. Aikuisen tulee ymmärtää kohdata lapsi kauniisti turvallisuuden, arvostuksen, välittämisen ja vahvistavan kohtaamisen kautta. (Skinnari 2004, 8–9; Mattila

2011, 15.) Kallialan (2010, 67–68) mukaan laadukkaan varhaiskasvatuksen tunnistaa hyvästä vuorovaikutuksesta aikuisen ja lapsen välillä. Aikuisen kuuluu pyrkiä lämpimään vuorovaikutukseen, arvostaa lasta yksilönä ja kohdata lapsi positiivisen pedagogiikan keinoin.

Varhaiskasvatus rakentuu pedagogiikan ympärille, jossa korostuvat lapsilähtöisyys, osallisuus, yksilöllisyys, tasa-arvo sekä toiminnan arviointi (Opetushallitus 2018, 22–23). Kohtaamisessa on aikuisella mukana aina oma persoona, historia, ammatillisuus, sen hetkinen olotila sekä muuttuva ulkopuolinen maailma (Mattila 2011, 18–19). Lapsen kohtaamisessa täytyy ottaa huomioon yksilöllisyys, temperamentti, kehityspsykologia, neurobiologinen ymmärrys, stressiherkkyys sekä sosiaalinen ympäristö, jotta kykenee paremmin ymmärtämään lasta (Köngäs 2019, 10–11; Ahonen 2017b, 17–18; Sajaniemi ym. 2015, 51). Aidossa kohtaamisessa kasvattajan on oltava emotionaalisesti saatavilla, jolloin luodaan hyvää tunneyhteyttä ja turvaa lapselle (Kanninen 2012, 99).

Lämmin vuorovaikutus, yksilöllinen huomioiminen, sensitiivisyys ja positiivinen pedagogiikka ovat tärkeimpiä lähtökohtia varhaiskasvattajan työssä. Jotta nämä toteutuisivat, kasvattajan täytyy olla valmis näkemään itsensä inhimillisenä ja olemaan valmis kehittämään itseään ja kohtaamisen taitoja. (Kalliala 2008, 67; Koivunen & Lehtinen 2014, 37; Ahonen 2017b, 78–79.)

Lämmin vuorovaikutus

Lämpimässä vuorovaikutuksessa aikuinen sitoutuu vuorovaikutukseen kiireettömästi. Hän pyrkii empaattisesti ja sensitiivisesti tavoittamaan tilanteessa lapsen tarvitseman asian ja antaa turvaa ja tilaa lapselle olla oma itsensä, näyttää tunteitaan ja olla hyväksytty juuri sellaisena kuin on. Lasta ohjataan hyvän kautta eteenpäin ja annetaan paljon positiivista palautetta. Ymmärretään, että lapsen käytökselle on aina jokin syy, jossa aikuisen tuki on tärkeä. Varhaiskasvattaja on herkkä huomaamaan lapsen tarpeita kulloisessakin tilanteessa. Vuorovaikutukseen heittäytyminen on lämpimässä kasvatustavassa olennaista, jotta aikuinen kykenee olemaan läsnä lapsille. Lämpimään vuorovaikutukseen on hyvä pyrkiä, mutta täytyy olla itselleen armollinen, sillä ei kukaan pysty koko ajan olemaan lämpimässä vuorovaikutuksessa. Se, että siihen haluaa pyrkiä ja kohdata lapsen lämpimästi, on jo tarpeeksi. (Ahonen 2017a, 78.)

Yksilöllinen huomioiminen

Yksilöllisessä huomioimisessa aikuisen kuuluu ottaa huomioon lapsen persoona, temperamentti, perimä, kehityksen taso, sen hetkiset tunteet, kiinnostuksen kohteet sekä piilossa olevat asiat. Tunnistaen lapsen yksilöllisiä tarpeita sekä toiveita voidaan lasta tukea paremmin kasvussaan. (Koivunen & Lehtinen 2014, 37.) Köehler (2003, 6–10) puhuu kauniisti lapsuuden yksilöllisyyden huomioimisesta. Se, miten kohtaamme lapsen ihmetyksen ja lapsen sisältä kumpuavan innostuksen, riippuu siitä tasosta, jolla kykenemme hänet kohtaamaan, halutessamme aidosti nähdä hänet. Aito näkeminen ei riipu tekemisestä vaan olemisesta siinä hetkessä toisen kanssa jakaen lapsen aitouden olemisessä tässä hetkessä.

Sensitiivisyys ja havainnointi

Varhaiskasvatuksen tarkoitus voidaan käsittää esikuvaopetuksena, jossa lapsi oppii mallintamalla ja seuraamalla aikuisia. Arjessa lapsi havainnoi tarkasti aikuisen sanallista ja sanatonta viestintää: seuraillen aikuisen katsetta, ilmeitä ja eleitä sekä tunteita. Tätä voi kutsua myös peilioppimiseksi. (Lautela 2011, 142–144.) Lapsi rakentaa kuvaa itsestään eniten aikuisen nonverbaalisen viestinnän kautta. Verbaalinen viestintä tukee nonverbaalista viestintää, joten on tärkeä, että ne ovat tasapainossa. Pienten lasten kanssa toimiessa nonverbaalisen viestinnän merkitys on suuri, sillä joidenkin tutkimusten mukaan jopa 80% lapsen havainnoinneista liittyy nonverbaaliseen kommunikaatioon. (Kalliala 2008, 68; Ahonen 2017a, 58–60.) Sajaniemi ym. (2015, 87–89) nostavat esiin vastavuoroisen kommunikoinnin tärkeyden, jossa aikuinen virittyy kuulemaan ja havainnoimaan lapsen sanattomia ja sanallisia tarpeita. Se vaikuttaa suotuisasti hermojärjestelmän aktivoitumiseen sekä rauhoittumiseen, mikä on tärkeä lapsen itsesätelyn kehittymiselle.

Sensitiivisessä kohtaamisessa aikuinen pysähtyy lapsen äärelle kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti, kuulostellen mitä lapsi tarvitsee. Aikuinen kykenee oman herkkyyden kautta tunnistamaan lapsen emotionaalisia ja kehityksellisiä tarpeita. Ryhmässä toimiessaan aikuisen tilannetaju ryhmää havainnoidessa on tärkeä, sillä päiväkodissa olemme aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Kalliala 2008, 68; Ahonen 2015, 184–185.)

Kanninen (2012, 91–93) korostaa sitä, että aikuisen sensitiivisyys lapsen emotionaalisille tarpeille tukee lapsen turvallista kiintymistä ja kehitystä. Lapsi on hyvin herkkä havainnoimaan sanattomia viestejä ja tunneilmapiiriä, joten aikuisen aitous näkyy lapselle selvästi. Rauhallisen, aidon ja sensitiivisen olemisen, hymyn, katseen ja kosketuksen välityksellä lapselle luodaan turvan tunnetta.

Positiivinen pedagogiikka

Positiivinen pedagogiikka juontaa juurensa positiivisesta psykologiasta, jossa lähtökoh-
tana on ihmisen henkisen hyvinvoinnin tukeminen voimaannuttavin, yksilöllisin keinoin.
Positiivinen mielentila on yhteydessä sosiaaliseen liittymiseen, sillä meillä ihmisillä on al-
kukantainen tarve kuulua joukkoon. Sosiaalinen liittyminen vaikuttaa meissä dobamiini-
välittäjäaineeseen aktiivisesti, millä on suora vaikutus hyvinvointiimme, vireyden ylläpitä-
miselle ja turvallisuuden tunteeseemme. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 18–19; Sajaniemi &
Mäkelä 2014, 138.)

Ahonen (2017a, 204–206) toteaa, että positiiviseen pedagogiikkaan liittyy vahvasti positiiv-
isen palautteen antaminen. Palautteen pitää kuitenkin olla aitoa, eikä mekaanista. Jos
palautteella ei ole oikeaa yhteyttä lapseen siinä hetkessä, on palaute lapselle merkitykse-
tön. Positiivinen palaute palvelee sen tarkoitusta, eli lapsen eheää kasvua ja vahvaa itse-
tuntoa, kun se on vuorovaikutuksessa tapahtuvaa. Aidon kohtaamisen tasolla, läsnä tässä
hetkessä, sanat tavoittavat lapsen. Siksi kasvattajan on tärkeää nähdä oman kohtaamisen
tason merkitys työssään. Jokaisessa lapsessa on hyvää, ja aivan jokainen lapsi on onnel-
linen aidosta huomaamisesta ja positiivisesta palautteesta.

Positiivinen pedagogiikka on keino edistää hyvinvointia, johon kuuluu myönteisten asioi-
den huomioiminen ja jakaminen. Se on luonteva osa varhaiskasvatuksen tavoitteiden saa-
vuttamista, jossa pyritään löytämään myönteisiä tunteita, lapsen välittävää kohtaamista
sekä pedagogista rakkautta. Positiivinen pedagogiikka ei ole negatiivisten asioiden poista-
mista, vaan keskittymistä kaikkeen hyvään. Asennetta, että jokaiseen negatiiviseen asi-
aan ei tarvitse tarttua. Se on toisen vahvuuksien näkemistä, onnistumisten huomaamista,
välittämistä, hyviin asioihin keskittymistä ja toiveikkuutta. Kannustamista, hymyä, kiitosta,
rohkaisua, onnistumisten huomaamista ja lapseen uskomista. Toisen ihmisen kohtaamista
lämmöllä ja rakkaudella. (Leskisenoja, 2019, 42–43, 47.)

4.4 Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa

Jos lapsella on haasteita käyttäytymisessään tai ryhmässä toimiminen on vaikeaa, tarvit-
see hän siihen aina tukea. Lapsen käytökselle on aina syy, eikä lapsi tahallaan ole paha,
ilkeä tai huonosti käyttäytyvä. (Ahonen 2015, 57–58.) Van der Kolk (2017, 108) toteaa,
että huono käytös voi olla lapsen tapa selviytyä omasta tunnemyllerryksestä. Ahosen
(2017a, 16) mukaan käytös voi olla uhmakasta, aggressiivista, vetäytyvää, voimakasta

vilkkautta tai siinä voi esiintyä tunteen purkauksia. Haastavan käytöksen taustalla on aina sosiaalis- emotionaalisen tuen tarve, johon liittyvät vahvasti lapsen itsesäätelytaidot ja minä pystyvyys. Ahonen (2015, 57–58, 116–117) jatkaa vielä, että aikuisen kykyyn kohdata lapsi, vaikuttaa paljon aikuisen omat tulkinnat tilanteista ja lapsesta, omat uskomukset sekä arvot. Aikuisen taito olla arvostava ja suhtautua lapseen kunnioittavasti ja hyväksyä kaikkia tunteita, tukee lasta arjessa.

Jossakin tilanteissa, lapsi saattaa vaikuttaa siltä, että hän tahallaan kiusaa toisia. Kyse voi kuitenkin olla esimerkiksi lapsen yrityksestä päästä hyvään yhteyteen toisten kanssa. Se voi näyttäytyä hännämisenä, kiusoitteluna tai tönimisenä, vaikka lapsi vain kaipaa aitoa yhteyttä toiseen, mutta ei vielä osaa hienovaraisesti sitä näyttää. Lapsi ei itse kykene toimintaansa muuttamaan vaan tarvitsee aina aikuisen tukea. (Sajaniemi & Mäkelä 2014, 140–141.) Sosiaaliset sekä emotionaaliset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa, joten niiden käsittely ja tukeminen varhaiskasvatuksen arjessa on tärkeää. Lapsen kehitykseen ja sosiaaliin taitoihin vaikuttaa sekä biologinen perimä että ympäristö. (Ahonen 2017a, 17–18.)

Jos aikuinen ei ymmärrä lasta, hän voi nähdä lapsen käytöksen negatiivisena. Silloin on vaarana, että lapsen käytöksen syytä ei päästä tukemaan, vaan se kohdataan torjuvasti, esimerkiksi poistamalla lapsi tilanteesta toistuvasti. Mistään rangaistuskeinoista tai hylkäämisistä ei kuitenkaan ole lapselle mitään apua. Päinvastoin ne voivat entisestään pahentaa lapsen reagointia, koska hän ei saa sitä tukea mitä tarvitsisi. Se voi vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja edistää häpeän kokemuksen syntymistä. Myöskään lapsen käytös ei pääse paranemaan eikä eheytyämään, jos häntä ei tueta oikealla tavalla. Hän tarvitsee kokemusta olla osana ryhmää ja olla hyväksytty omana itsenään. Näin hän pystyy kehittymään sekä sosiaalisissa taidoissa ryhmässä olemisessa että omassa henkilökohtaisessa kasvussa. (Kohn 2005, 24–28; Sajaniemi & Mäkelä 2014, 147–151.)

Tällaisten sosiaalisten tilanteiden aiheuttava ahdinko aiheuttaa lapselle stressiä. Jos lapsella on toistuvasti arjessa haasteita sosiaalis- emotionaalisella tasolla ja aikuinen ei siihen osaa vastata tukea antavalla tavalla, lapsen kokema stressi lisääntyy. Se lisää lapsen pahoinvointia, ja voi madaltaa kynnyistä muille käyttäytymisen haasteille. Tästä voi syntyä kierre, jossa yhä useampi tilanne voi alkaa lapsesta tuntumaan ahdistavalta ja jopa uhkaavalta. Silloin lapsi ei osaa mitään muuta kuin käyttäytyä reaktiivisesti taistellen tai paahten. Tämä on ihmisen sisäsyntyinen reaktio tilanteessa, jossa hän kokee, ettei ole ulospääsyä. Lapsen kasvulle ja kehitykselle tällaiset reaktiiviset tilanteet ja olotilat ovat tilanteita oppia itsesäätelyä. Ne eivät vaaranna kehitystä, jos aikuinen osaa niihin oikealla tavalla tarttua ja tukea lasta olotiloissaan. Tärkeintä olisi saada palautettua lapsi takaisin

yhteyteen. Reaktiivisessa tilassa lapsi tarvitsee aikuista rauhoittajaksi, jotta hän voi olla paremmin yhteydessä itseensä ja toisiin. (Sajaniemi ym. 2015, 111–112, 115–116.)

Varhaiskasvattajan taidot haastavissa tilanteissa

Varhaiskasvatuksen ammattilainen tarvitsee työhönsä aidon kohtaamisen lisäksi itsensä ja toisen ihmisen arvostamista sekä halua tukea lasta vahvistavalla kohtaamisella. Aito hymy, kosketus sekä kauniisti ja kunnioittavasti lapselle puhuminen tukevat lasta rauhoittamaan. (Mattila 2011, 26.) Ahosen haastattelemat varhaiskasvatusopettajat nostavat esiin sen, että aikuisen oma vuorovaikutuksen laatu, tunnetila ja rauhallisena pysyminen ovat suorassa vaikutuksessa lapsen oloon. Varhaiskasvattajan olemus viestittää siis paljon lapselle. (Ahonen 2015, 168–169.)

Aikuisen on tärkeä pitää lapsen mieli omassa mielessään (Kalland 2012, 59). Kalliala (2008, 258–263) toteaa, että kasvattajan herkkyys lapsen oloille vaikuttaa siihen, kuinka hän kykenee toimimaan hetkissä pedagogisesti ja näkemään haastavan käytöksen takana olevan lapsen. Kun aikuinen on sensitiivinen, se luo lapselle turvaa ja on kannatteleva tuki päivän aikana. Ahosen (2017a, 20–22) mukaan suuntaamalla huomiota kasvattajan toimintaan, voidaan haastavia kasvatustilanteita vähentää ja samalla tukea lapsen sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymistä. Tärkeää on aikuisen kyky havainnoida omaa käytöstä ja tiedostaa, missä itseään voisi kehittää. Lapsen käytös on aina avunpyyntö aikuiselle, joten aikuisen kuuluu olla tukea antava ja luotettava. Lapsella on tarve tulla nähdyksi ja autetuksi siinä, missä hän itse ei osaa käytöstään vielä hallita.

5 KOHTAAMINEN, TUNTEET JA KEHITYS

5.1 Tunteiden ymmärtäminen

Aidossa kohtaamisessa tunteiden ymmärtäminen on keskiössä. Ihminen on kokonaisuus aisteja, tunteita, ajatuksia, fyysisyyttä, sosiaalista- sekä yksilöllistä aspektia. Tunteet ovat osa meitä. Ne kehittyvät sen mukaan, minkälainen meidän ympäröivä maailma on ja miten meitä tuetaan, nähdään ja kohdataan varsinkin lapsuudessa. Tunteet voivat kehittyä lapsella parhaiten hyvässä vahvistavassa vuorovaikutuksessa aikuisiin. Lapsi kaipaa tukea ja turvan tunnetta, jotta hän selviytyy tunnemyllerryksistä. (Köngäs 2019, 7–9, 84.) Jääskisen (2017, 77, 80) mukaan aikuisen kuuluu olla peilinä ja tukena lapsen tunteille, sillä lapsen lähellä olevat aikuiset vaikuttavat lapsen kokemukseen omista tunteistaan. Kun aikuinen itse on tarpeeksi sinut omien tunteidensa ja olojensa kanssa, voi hän silloin parhaiten tukea lasta.

Tunteiden tukemisessa aikuisen pitää olla virittynyt lapseen ja hänen tunteisiinsa. Tämä onnistuu mahdollisimman läsnä olevana ja aitona kiinnostuksena lapsen mieltä kohtaan. Jos aikuinen saa lapseen hyvän vastavuoroisen ja turvallisen suhteen, kykenee hän parhaiten tukemaan lasta säätelämään emootioitaan. Silloin lapsi kokee itsensä kaikinensa hyväksytyksi ja hänen on helpompi tunnistaa sekä säädellä olotilojaan. Ollessaan aikuisen kanssa hyvässä suhteessa lapsi saa tunteen, että mikään tunne ei ole liian suuri ja aikuinen kannattelee häntä. (Kanninen & Sigfrieds 2012, 78–80.)

5.2 Tieto aivojen kehityksestä tukee lapsen ymmärtämistä vuorovaikutuksessa

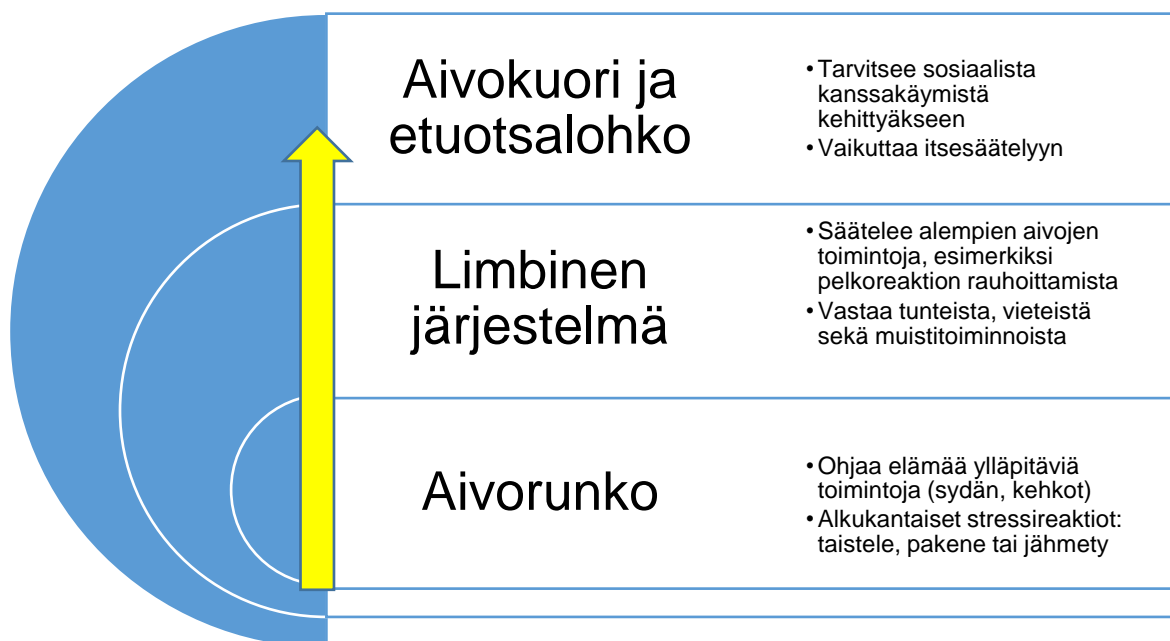
Lapsen aivot kehittyvät vuorovaikutuksessa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa aivojen kehitys on, sitä enemmän lapsi ottaa aikuisen kohtelun sisäiseksi äänekseen. Se miten lasta kohdellaan, sisäistyy lapsen sisäiseksi dialogiksi. Sen dialogin kautta lapsi katselee maailmaa ja kohtelee itseään ja muita niin kuin hän on oppinut. Varhainen vuorovaikutus vaikuttaa paljon kehon toimintoihin, tunnekokemuksiin sekä toimintatapoihin. (Kanninen & Sigfrieds 2012, 27–28.) Kohtaamisessa tapahtuva toisen aito näkeminen ja ymmärtäminen tukevat suotuisasti lapsen aivojen kehitystä (Sajaniemi ym. 2015, 24).

Mitä paremmin ymmärrämme neurobiologiaa, sitä enemmän osaamme kohdata lasta ja hänen tunteitaan (Köngäs 2019, 11). Sajaniemen ym. (2015, 24–27) mukaan aivojen

kehityksen ymmärtäminen tukee lapsen kokonaisvaltaista kohtaamista ja auttaa meitä havainnoimaan paremmin lapsen käytöksen taustalla olevia tekijöitä.

Aivojen rakenne ja kehitys

Aivot kehittyvät alhaalta ylöspäin ihmisen kasvaessa (Kuvio 3). Ensimmäiseksi kehittyvät aivorunko eli liskoaiivot, sitten limbinen järjestelmä eli tunneaiivot sekä viimeisenä aivokuori ja etuotsalohko, jotka vastaavat järkiaivoista. Niiden toimintaan ja kehittymiseen vaikuttaa vahvasti sosiaalinen vuorovaikutus, tunnekokemukset ja perimä. (Isomäki & Uusitalo 2017, 26–30.)

Kuvio 3. Aivojen kehittyminen (mukaillen van der Kolk, 2014; Sajaniemi ym. 2015; Isomäki & Uusitalo 2017)

Aivorunko kehitty jo kohdussa ja ohjaa elämää ylläpitäviä toimintoja koko meidän elämämme ajan. Se vastaanottaa ja lähettää viestiä aivojen ja kehon välillä sekä säätelee sydämen ja keuhkojen toimintaa. Aivorungosta välittyvät alkukantaiset stressireaktiot: taistele, pakene tai jähmety. Limbinen järjestelmä kehitty eniten ensimmäisten kuuden vuoden aikana, mutta muovautuu käytettäessä. Limbinen järjestelmä vastaa tunteista ja vieteistä sekä muistitoiminnoista. Siinä sijaitsevat manteliumake (implisiittinen muisti, traumamuistot), hypothalamus (umpieritys; kortisoli, adrenaliini, oksitosiini) ja hippokampus (eksplisiittinen muisti, yhdistely), jotka vastaavat aivorungon hälytystilaan joko rauhoittamalla tai kiihdyttämällä sitä. Aivokuori ja etuotsalohko kehittyvät pikkuhiljaa limbisen järjestelmän kehityksessä sekä sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ne vastaavat ajattelusta, liikkeestä,

havainnoista, hiljaisesta tiedosta, moraalista, myötätunnosta sekä peilisolujen havainnoista. Näiden kehittyminen alkaa käynnistyä toisella ikävuodella. Itsesäätelyn herkkyyskausi on toisen ja seitsemännän ikävuoden välissä, jolloin suotuisassa ympäristössä lapselle kehittyy keinoja itse rauhoittua ja jäsentää tuntemuksia ja oloja. Etuotsalohkon kehittyminen on hidasta ja vaatii aikaa, sillä se kehittyy kolmannelle vuosikymmenelle saakka. (Sajaniemi ym. 2015; 24–27, 36–37; van der Kolk 2017, 69–73.)

Aivot ja stressijärjestelmä

Aivojen kehittymisen kannalta stressijärjestelmän aktivoituminen on tärkeä osa oppimiseen tarvittavaa aktiivista osallistumista ja oppimista. Haasteita syntyy silloin, kun järjestelmä pysyy aktivoituneena liian pitkään. Lapsella stressin jatkuessa liian pitkään limbinen järjestelmä ja aivorunko ovat silloin aktiivisimpia ja vaikuttavat hermostoon. Ne hälyttävät lapselle alkukantaisia tunteita uhasta. Silloin lapsi ei osaa mitään muuta kuin käyttäytyä reaktiivisesti taistellen tai paeten. (Sajaniemi ym. 2015, 114–115.) Jos asiat menevät vieläkin pidemmälle ja uhka tuntuu liian suurelta tai sitä on kestänyt liian kauan, lapsi saattaa mennä täysin alavireyden puolelle ja jähmettyä. Silloin lapsi tarvitsee entistä enemmän turvaa ja luottamusta suhteessa aikuiseen. (van der Kolk 2017, 95, 104–105.) Jähmettyneessä tilassa lapsi tarvitsee aikuista aktivoimaan olotilaa, jotta hän voi palata takaisin yhteyteen itsensä ja muiden kanssa (Sajaniemi ym. 2015, 115).

Ahonen (2017a, 20–26) toteaa, että lapsella sosiaalis -emotionaalisten valmiuksien kehittyminen on hyvin yksilöllistä ja on aina riippuvaista aivojen kehityksestä. Hän nostaa esiin valmiuden tunnetaitoihin, kykyyn olla sosiaalisessa yhteydessä toisiin ihmisiin sekä säädellä omaa toimintaansa. Siksi aikuisen antama tuki on tärkeää kehittyvälle mielelle. Sajaniemi ym. (2015, 45–55) toteavat, että kasvattajan tulee huomioida aina lapsen kulloinkin kehitysvaihe, yksilöllisyys, geenit ja ympäristö, sosiaalisuus, temperamentti, reaktiivisuus, stressiherkkyys, sekä muut aistiherkkyudet, jotka voivat vaikuttaa lapsen kykyyn olla sosiaalisessa kanssakäymisessä ja kykyyn oppia ja kehittyä.

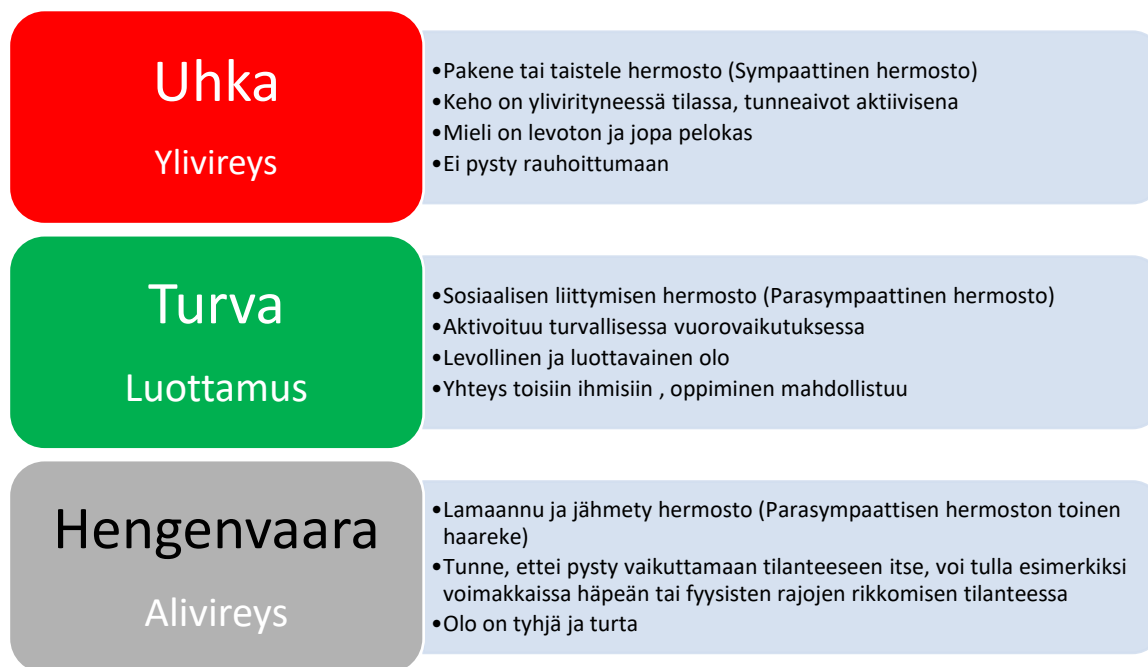
Autonominen hermosto on osa stressijärjestelmää

Kehomme autonomisessa hermostossa on sympaattinen ja parasympaattinen hermosto. Tämän säätelyhermoston toiminta alkaa aivorungosta, jonka kautta sille välittyy tietoja aivoista, joiden mukaan reagointi tapahtuu. Sympaattinen hermosto aktivoi meitä toimintaan ja käyttää kehon energiavarastoja, kun taas parasympaattinen rauhoittaa ja palauttaa tasapainotilaan. Molemmat toiminnot ovat tärkeitä meille, mutta jos käy niin, että normaalin

stressin sijasta meille kehittyä jatkuvampaa stressiä, on se haitallista. Se johtuu siitä, että jostain syystä parasympaattinen hermosto ei osaa rauhoittaa meitä vaan olemme yli- tai alivirittyneessä tilassa. (Sajaniemi ym. 2015, 100–102.)

Uusimpana näkökulmana neurologiseen tutkimukseen on tullut polyvagaalinen teoria, eli sosiaalisen liittymisen järjestelmä, jonka on kehittänyt Stephen Borges (2014). Se perustuu parasympaattisessa hermostossa olevaan vagus- hermostoon, jossa on kaksi haaraa. Vagusherma, eli kiertäjähermo, ulottuu aivorungosta kehon kaikkiin tärkeisiin elimiin, kuten sydämeen, keuhkoihin ja suolistoon, vaikuttaen siten laajasti terveyteemme. (Van der Kolk, 2014, 101; Leikola, Mäkelä & Punkanen 2016.)

Porgesin polyvagaalisen teorian mukaan, hermostolla on kolme erilaista tasoa: uhka, turva ja hengenvaara (Kuvio 4). Aivot ja autonominen hermostomme on aina jossain tilassa. Ihminen voi käydä välillä uhan tai alivireyden tiloissa, riippuen erinäisistä ulkoisista tai sisäisistä tekijöistä. (van der Kolk 2017, 101–103.). Se ei välttämättä ole vaarallista, mutta on tärkeä osata palauttaa itsensä neutraaliin turvan tilaan. Lapsen tukeminen mahdollistaa aivojen sekä hermojärjestelmän tasapainoisen kehittymisen, sillä oppiakseen ja kehittyäkseen lapsi tarvitsee turvan tilan. (Sajaniemi ym. 2015, 104.)

Kuvio 4. Polyvagaalinen teoria ihmisen hermostosta (mukaillen Sajaniemi ym. 2015; van der Kolk 2017; Jääskinen 2018)

Sajaniemi & Mäkelä (2014, 138) nostavat esiin hoivajärjestelmän sekä leikkijärjestelmän, mitkä ovat lapsen kehitykselle tärkeitä asioita. Hoivajärjestelmä aktivoituu hyvästä hoivamisesta, yhteydestä, joka varmistaa hengissä säilymisen. Läheisyys, kosketus, jutustelu, ja hyräily tukevat sen kehittymistä. Leikkijärjestelmän kehittyminen on tärkeä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen kehittymisen kannalta. Se tarkoittaa lapsen elämässä peuhaamista ja leikillistä otetta, jonka kautta voi saavuttaa parempaa yhteyttä toisiin. Jotta sosiaalinen liittyminen mahdollistuu, täytyy lapsen tuntea olonsa turvalliseksi. Turvan kokemukseen päästäkseen, lapsella täytyy olla lähellä edes yksi aikuinen, joka tämän kokemuksen mahdollistaa olemalla aidosti läsnä ja näkemällä ja hyväksymällä lapsen kaikkionsa.

Sajaniemen ym. (2015, 70) mukaan varhaiskasvatusikäisille peuhaaminen ja riehakas leikki ovat aivojen kehityksen kannalta arvokkaita asioita, sillä se tukee hermoperäistä järjestelmää. Siinä ovat mukana sosiaalisen liittymisen tuoma yhteinen ilo sekä liikkuminen, jotka molemmat ovat tärkeitä ihmisen kasvulle.

Lapselle tuen antaminen

Jääskinen (2017, 88–89; 2018) toteaa, että tärkeintä aikuisen on antaa lapselle korjaavia turvan tiloja. Kun lapsen hermosto on ääritiloissa, yli- tai alivirittynyt, aikuinen voi tukea lasta niissä parhaiten muun muassa seuraavilla aidon kohtaamisen keinoilla. Lapsen yliviirittyneisyyttä voi rauhoittaa kosketus, kontakti ja ohjattu liike. Lapsen alivirittyneisyyttä voi aktivoinnin kautta tukea, esimerkiksi innostamalla johonkin toimintaan. Ahosen (2017a, 20–21) mukaan lasta auttaa parhaiten aikuinen, joka kykenee kannattelemaan lasta itesesäätelyssään ja ohjaamaan tuen ja turvan keinoin lasta parempaan oloon. Sajaniemi ym. (2014, 43, 58–59) puhuvat aikuisen kyvystä tukea lasta pääsemään epäjärjestyksen tilasta järjestykseen pienillä, mutta merkityksellisillä teoilla. Silloin lapsi oppii taitoja selviytyä tilanteista. Aikuisen tuki auttaa lapsen aivojen sekä hermoyhteyksien hyvään kehitykseen. Tuki ja turva auttavat lasta tulemaan enemmän itseohjautuvaksi omassa elämässään.

5.3 Aikuisen tunteet ja mieli kohtaamisessa

Aikuisella on suuri vastuu omasta käytöksestään sekä tunnetyöskentelystä, sillä tunnetaidot ovat oleellisia kohtaamisessa. Omien kasvukipujen sekä omien tarpeiden ja tunteiden läpikäyminen on tärkeää, jotta pystyy kohtaamaan lapsen aidosti ja hyväksymään hänen

tunteitaan. Lapsen tunteet vaikuttavat aina hänen sen hetkiseen olemiseen. On lapsen käytös millaista tahansa, aikuisen aito kohtaaminen on aina ensisijainen tuki lapselle. Vaikka lapsi aiheuttaisi minkäläistä turhautumista ja epävarmuutta aikuisessa, on hänen pyrittävä näkemään lapsi käytöksen takana. Kun aikuinen kykenee muuttamaan omaa näkemystään lapsesta, alkaa lapsi eheytyään. (Tsabary 2014, 6.)

Kasvattajalle on tärkeää ymmärtää omia tunteitaan ja toimintaa tieteellisen, neurobiologisen ja henkinen ymmärryksen kautta. Kun on sallivampi, ymmärtäväisempi ja myötätuntoisempi itselleen, voi kehittää näitä ominaisuuksia myös toisia kohtaan. (Köngäs 2019, 7–11.) Kasvattajan omat tunteet vaikuttavat vuorovaikutukseen, joten niitä olisi huomioida ja kehittää itsessään. Mitä pienempi lapsi on, sitä tarkemmin aikuisen täytyy olla avoinna omille tuntemuksilleen. Lapset aistivat ja havainnoivat sanatonta viestintää hyvin herkällä tavalla, joten aikuinen ei voi piilottaa heiltä tuntemuksiaan. (Ahonen 2017a, 66–67.)

Aikuisen kuuluu olla kannatteleva, ohjaava ja opastava lasta kohtaan, koska lapsi vielä harjoittelee tunteiden tunnistamista, kohtaamista ja niihin reagoimista. Tunnetaidoissa ei kuitenkaan voi viedä lasta pidemmälle, kuin mitä itse on. Tärkeää on siis työstää omaa itsetuntemusta ja vahvistaa omia tunnetaitoja, kyetäkseen olemaan luottamuksen ja turvan antaja lapselle. (Jääskinen 2017, 12; Kanninen & Sigfrieds 2012, 80–83.)

6 KOHTAAMISEN HUONEENTAULUN KEHITTÄMISPROSESSI

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni on kehittämisprosessi, jonka teen toiminnallisella kehittämismenetelmällä. Sen tarkoituksena on tehdä konkreettinen tuotos työelämälle. Toiminnallisen opinnäytetyön raameja ovat työelämälähtöisyys, tutkimuksellisuus sekä teoreettisen että käytännöllisen osaamisen näyttäminen. Toiminnallinen opinnäytetyö suositellaan tehtäväksi toimeksiantajalle, jolloin siinä on mukana vahvemmin oma ammatillinen kehittyminen ja suhde työelämään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Kehittämismenetelmässä toimin Salosen (2013, 16–17) tekemän konstruktivistisen mallin pohjalta, jossa mahdollistuu sekä lineaarisen että spiraalimallin kautta asioiden työstäminen. Lineaarinen malli on hyvä pohja toiminnallisen opinnäytetyöhön, sillä se antaa valmiudet selkeään hyvään suunnitteluun ja pohjatyöhön. Spiraalimalli antaa enemmän joustavuutta lineaarisen mallin tueksi. Sen avulla pystyy paremmin toimimaan sosiaalisen ulottuvuuden näkökulman kautta tunnustaen muutoksen olevan läsnä koko ajan.

6.2 Aloitusvaihe

Aloitusvaiheessa suunnitelmallisuus ja aikataulutukset ovat tärkeitä toimia. Esivaiheesta siirytään nopeasti työstämiseen ja toimintavaiheeseen. Siinä toimitaan yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, reflektoidaan omaa toimintaa sekä annetaan tarvittaessa tilaa muutoksille. Tarkistusvaihe on työskentelyssäni koko ajan toimintavaiheessa mukana, sillä tuotoksen ollessa konkreettinen huoneentaulu, asioita pitää yhdessä hioa ja pohtia. (Salonen 2013, 16–19.)

Dialoginen vuorovaikutus toimeksiantajan kanssa on toiminnallisessa opinnäytetyöprosessissa tärkeä toimintatapa. Keskustelu, arviointi, toiminnan uudelleen suuntaaminen tarvittaessa, mielipiteiden vaihto, palautteen saaminen ja antaminen ovat tärkeitä asioita opinnäytetyöprosessissa. Konstruktivistisen toiminnan kautta yksilön hiljainen tieto sekä yhteisöllisen työskentelytavan kollektiivisen tiedon yhteensovittaminen ja uusien ajatusten löytäminen ovat keskeisiä. Tekemisessä täytyy pitää mielessä koko prosessin ajan, että siitä syntyvä tuotos on toimeksiantajaa varten. Siksi heidän mielipiteiden huomioon ottaminen koko prosessin ajan on tärkeää. Opiskelijana olen mahdollistamassa yhteistoiminnallisuutta, dialogista keskustelua ja jokaisen äänen kuulluksi tulemistä. Muutoksien

mahdollisuus on spiraalisen mallin työskentelytavan kanssa helppo ottaa vastaan, sillä tarkoitus on yhdessä oppien tuottaa uutta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16; Salonen 2013, 13–16.)

6.3 Teoria-aineistosta ja ideoista huoneentauluksi

Esivaihe

Alkutapaaminen toimeksiantajan kanssa käytiin helmikuussa 2020. Siinä pohdimme yhdessä, mikä aihe voisi palvella meitä molempia. Päädyimme konkreettiseen tuotokseen, joka on Kohtaamisen huoneentaulu. Aihe oli toimeksiantajalta tullut tarve, sillä heillä ei sellaista vielä ole. Itselleni aihe on sopiva ja mielenkiintoinen, sillä mielestäni kohtaaminen on sosiaalialalla tärkeä alue. Alkutapaamisessa kuuntelin toimeksiantajan toiveita ja tarpeita. Keskustelimme heidän arvoistaan, toimintatavoistaan, työn merkityksestä ja kohtaamisen taidosta. Keskustelun pohjalta sain tietoa, mihin voisin kiinnittää huomiota toimintailtaa suunnitellessani.

Mitä	Miten	Miksi
<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnallinen opinnäytetyö: sisältää teoriaa ja käytäntöä • Kohtaamisen Huoneentaulu Päiväkoti Teemulaan • Aikataulu: kevät 2020 • Prosessina tehtävä tuotos yhteistyössä toimeksiantajalle 	<ul style="list-style-type: none"> • Konstruktiivisella prosessimallilla • Hyvä ammatillinen tietoperusta • Toiminnallinen ilta: Keskustelu toimeksiantajan työtiimin kanssa • Huoneentaulun työstämistä yhdessä • Prosessin ja tuotoksen dokumentointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarpeellinen Teemulan päiväkodille • Varhaiskasvatuksessa kohtaamisen tärkeyden muistaminen arjessa • Käytännönläheinen • Opettaa minulle prosessin kulun työstämisestä sekä työelämäyhteistyöstä

Kuvio 5. Opinnäytetyösuunnitelman ja toiminnan pohtiminen

Suunnittelu ja tiedonhaku

Aloituvaiheessa otin huomioon suunnitelmallisuuden ja aikataulutuksen tärkeyden sekä toimeksiantajan osallisuuden prosessin eri vaiheissa (Kuvio 5). Suunnitteluvaiheessa keskustelin yhdessä heidän kanssaan yhteisistä toimintatavoista ja mahdollisuudesta joustavuuteen. Vilkka & Airaksinen (2003, 41) toteavat, että opinnäytetyössä on tarkoitus osata yhdistää alan teoriaa käytännön toteutukseen, sekä omata kriittistä pohdintaa ja uutta näkökulmaa.

Opinnäytetyössäni käytin lähteinä sekä toiminnallisessa että teoreettisessa osiossa aiheista löytyvää kirjallisuutta, tieteellisiä artikkeleja, väitöskirjoja, YAMK opinnäytetöitä sekä graduja. Teoreettinen näkökulma oli varhaiskasvatuksen kohtaamisessa ja kehityksellisissä näkökulmissa, johon peilasin kristillistä arvopohjaa. Opinnäytetöitä löytyi sekä kohtaamisen että tunteisiin ja vuorovaikutukseen perustuvia, joten niistä sain hyviä kirjallisia ja aineistoa tukevia vinkkejä.

Tein tämän huoneentaulun toimeksiantajalle, joten työstämisvaiheessa olin sitoutunut olemaan tarvittaessa heihin yhteydessä. Minun täytyi saada heiltä tietoa siitä, olenko menossa oikeaan suuntaan ja miltä työstämisvaiheessa oleva huoneentaulu vaikuttaa. Keskusteluista nousseiden arvojen ja asioiden pohjalta tein heille huoneentaulun käyttäen siinä sekä teoreettista pohjaa, että heidän omista pohdinnoistaan nousseita aiheita.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. (Opetushallitus 2018, 7.)

Otin varhaiskasvatussuunnitelman teoreettiseksi, kokoavaksi ja havainnollistavaksi pohjaksi työlleni, koska alkukeskustelun pohjalta nousi esiin se, että heille on tärkeä noudattaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman linjauksia.

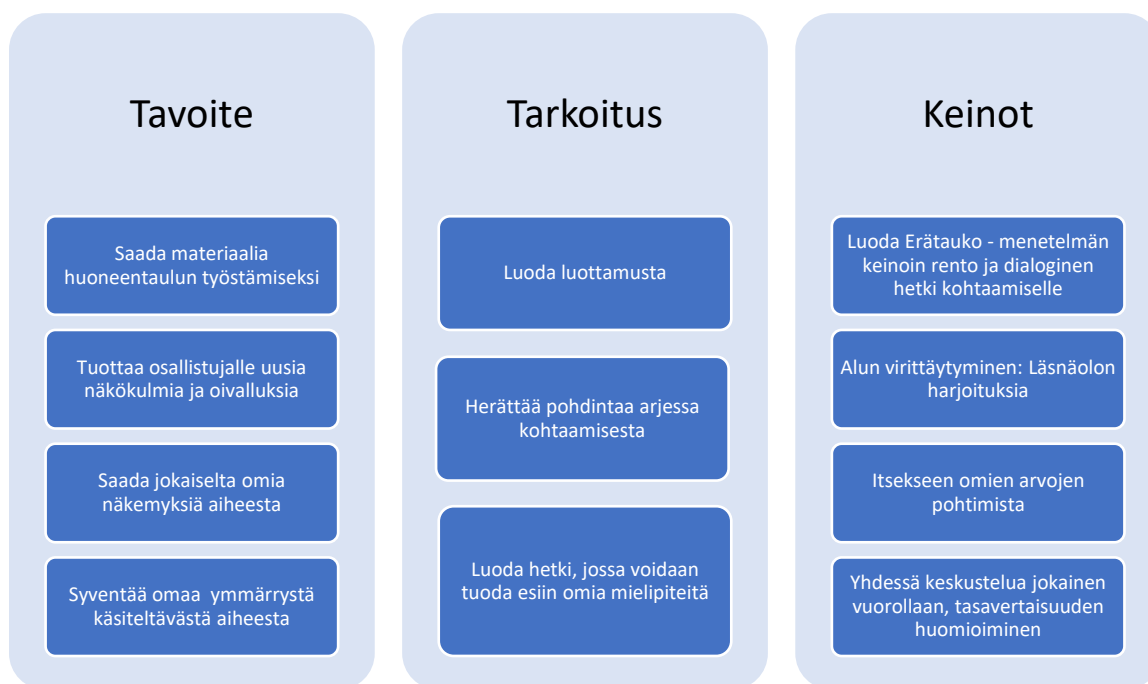
6.4 Alkuperäinen teemaillan suunnitelma

Toiminnallisessa ja osallistavassa tuokiossa käytän Erätauco -menetelmää. Se on dialoginen keskustelumenetelmä, tasavertainen matalan kynnyksen tapa pohtia ryhmässä erilaisia keinoja saada asioihin uutta näkökulmaa ja yhteistä ääntä. Menetelmään kuuluu runko, jolla toimintaa viedään eteenpäin. Kyse on asioiden laajemmasta pohtimisesta sekä erilaisten näkökulmien esiin tuomisesta luottamuksellisessa ilmapiirissä. Menetelmässä ohjaajan on tarkoitus sujuvasti saada keskustelua liikkeelle ja eteenpäin niin, että

siinä kuunnellaan toisia, voidaan liittyä toisen puheeseen, kertoa omasta kokemuksesta, huomioida osallistujat yksilöllisesti, olla läsnä ja lopuksi etsiä mahdollisia uusia pohdintoja asian tiimoilta ja koota niitä. (Erätauko 2020.)

Erätauko -menetelmällä (Erätauko 2020) luon päiväkodin tiimille sopivan hetken teemojen ja yhteisten ajatusten parissa. Toiminnallisen illan tavoitteena on ymmärryksen lisääminen käsiteltävästä aiheesta, erilaisten näkökulmien pohtiminen, yhteinen aiheiden käsittely osana valmistelua sekä tasavertainen kohtaaminen. Dialogissa on tärkeää osallistujien tasavertaisuus, luottamuksellinen ilmapiiri sekä aktiivinen kuuntelu yhteisen ymmärryksen ja erilaisten näkökantojen hyväksymisen saavuttamiseksi. Dialogissa pyritään tarkastelemaan omia näkökantoja sekä jopa kyseenalaistamaan niitä tarvittaessa. (Sitra 2018.)

Teemaillan suunnittelussa otan huomioon keinot ja tarkoituksen, joilla voidaan päästä tavoitteeseen. (kuvio 6) Aloitan suunnittelun pohtimalla Päiväkoti Teemulan arvoja ja alkukeskustelussa syntyneitä ideoita sekä esiin nousseita asioita. Teemaillan suunnitteluvaiheessa on tärkeä pitää mielessä, että alusta loppuun kaikki harjoitteet ja yhdessä pohdittavat asiat linkittyvät kohtaamisen ympärille. Kaikella on tarkoitus ja perustelu miksi se on nostettu esille. Erätauko-menetelmän on tarkoitus olla tasa-arvoinen kaikkien pohdintojen myötä. Ohjaajana minulla on velvollisuus huolehtia siitä, että kaikkien ääni tulee kuuluvaksi, pysymme aikataulussa ja että asiat tulevat käsitellyiksi.

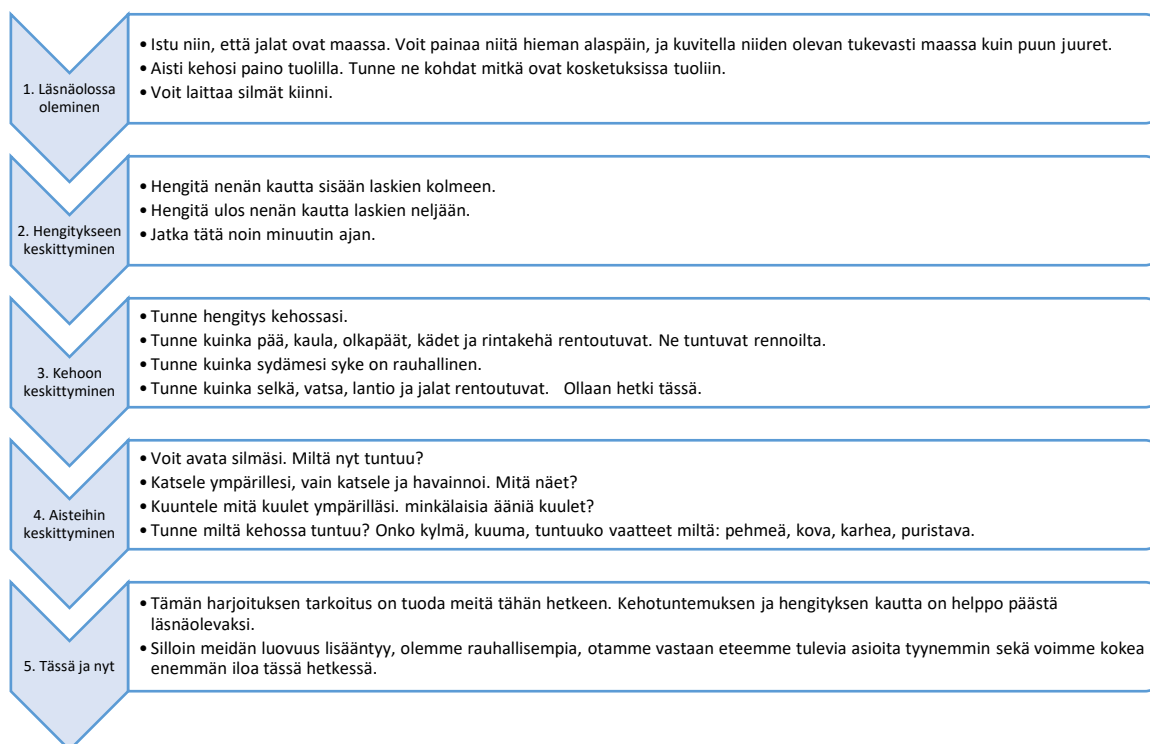
Kuvio 6. Teemaillan suunnittelun hahmotelma

Teemaillassa tarkoitus on käyttää materiaaleina erivärisiä tusseja, isoja post-it papereita, joihin olen kirjoittanut teemoihin sopivia sanoja ja lauseita sekä pieniä post-it lappuja, joihin osallistujat voivat kirjoittaa omia ajatuksiaan. Post-it lappujen avulla teen hahmotelmaa työntekijöiden ajatuksista yhteiselle paperille. Tämän prosessin tarkoituksena on jakaa yhteistä ajattelua ja pohdintaa pidemmälle, selkeyttää ajatuksia ja koota lopuksi yhteistä kuvaa kohtaamisen teemaan liittyen.

Tuokion aloitus

Aloitan toimintatuokion tutustumisella ja kerron hieman itsestäni sekä illan kulusta. Sen jälkeen puhun hyvinvoinnista ja siitä, kuinka yksinkertaisilla asioilla voi tulla enemmän läsnä olevaksi ja lisätä omaa hyvinvointia. Mielen kautta voi vaikuttaa kehoon sekä kehon kautta voi vaikuttaa mieleen, koska ihminen on psykofyysinen kokonaisuus.

Keholliset harjoitukset ovat hyvä keino rauhoittua ja päästä enemmän läsnä olevaksi. Ne vaikuttavat hermostomme rauhoittumisjärjestelmään, aivoihin, kehoon ja sitä kautta mieleen. Silloin kykenee olemaan aidon kohtaamisen tilassa. Tähän kohtaan teen noin 15 minuutin läsnäoloharjoituksen (Kuvio 7). Asioita, joilla voimme vaikuttaa oloomme ovat liikunta, hengitys, tietoisuustaidot, kehon asennot sekä ajatukset. Olen tehnyt liitteeksi (Liite 1) muutamia läsnäoloharjoituksia, joista voi poimia itselleen omaan arjen hetkeen sopivia asioita. (Leskisenoja 2019; Lehto 2014; Tolle 2003.)

Kuvio 7. Läsäoloharjoitus (mukaillen Lehtoa 2014; Tollea 2016 sekä Leskisenojaa 2019)

Teemat

Läsäoloharjoituksen jälkeen aloitan päivän teemoilla, mitkä liittyvät sekä uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, että positiiviseen pedagogiikkaan (Kuvio 8). Nämä aiheet siksi, koska toimeksiantajan kanssa alkukeskustelussa ne nousivat heidän toiminnassaan keskeisiksi asioiksi. He työskentelevät varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta, sillä se on velvoittava ohjeistus. Positiivisuuden kautta kohtaamisen he nostivat yhdeksi työnsä kantavaksi voimaksi. Teemojen sisällä on koko ajan kohtaaminen keskiössä, joten pidän huolen toimintatuokiossa, että keskustelu pysyy aiheessa.

Osio 1. 45 min**Omat ja työkaverin vahvuudet** – itsenäistä pohdintaa, yhdessä käydään läpi**Omat arvot** – itsenäistä pohdintaa, yhdessä käydään läpi**Diakonialaitoksen arvot** – yhdessä käydään läpi**Hyvä kohtaaminen arjessa** – itsenäistä pohdintaa, yhdessä käydään läpi**Kohtaaminen varhaiskasvatuksessa** – yhdessä käydään läpi

Tauko

Osio 2. 45 min**Vuorovaikutus** – yhdessä käydään läpi**Leikki**- yhdessä käydään läpi**Varhaiskasvatuksen tehtäviä** – itsenäistä pohdintaa, yhdessä käydään läpi**Lämmin vuorovaikutustapa** – yhdessä käydään läpi ja pohditaan osia itsenäisesti**Sosiaaliset taidot ja tunteet** – itsenäistä pohdintaa, yhdessä käydään läpi**Oma huoneentaulu hahmotelma** – itsenäisesti

Kuvio 8. Teemaillan aiheita

Asioita, joita otan myös esille illan teemojen yhteydessä varhaiskasvatuksen arvojen lisäksi Ahosta (2017b, 81–83) ja Leskisenojaa (2019, 12–16) mukaillen: Lapsuuden itseisarvo, itsetunto ja itseluottamus. Yksilöllisyys, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Pedagoginen toiminta, turvallisuus ja terveellinen ympäristö. Lasta kunnioittava toiminta sekä yksilöllisen tuen tarpeen huomioiminen ja erilaisuuden aito hyväksyminen. Osallisuus ja yhteistyö huoltajien kanssa. Laaja-alainen osaaminen: Ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito, osallistuminen ja vaikuttaminen. Toimintakulttuurin kehittäminen ja leikki, hyvinvointi sekä arviointi. Vuorovaikutustaidot, joissa lämpimän vuorovaikutustavan pohtiminen Liisa Ahosen määritelmän mukaan.

Poimin näistä yhteisiä asioita ja mielenkiinnon kohteita, joiden kanssa työskentelemme. Jätän kuitenkin tilaa vapaalle keskustelulle. Teen käsiteltävistä teemoista valmiiksi teksti pohjia, jotka laitan seinälle. Niiden avulla pohdimme yhdessä kohtaamiseen ja varhaiskasvatukseen liittyviä asioita sekä mitä heille niistä tulee mieleen. Itsenäisessä pohdinnassa on tarkoitus saada jokaisen mielipide asiasta. Pyydän heitä yksi kerrallaan kertomaan

omat ajatukset ja perustelut niille. Tässä aloitan kysymisen joka kerta eri ihmiseltä, jotta ohjaus on tasapuolista. Kun saan mahdollisimman monipuolisesti mielipiteitä heiltä, voin alkaa yhdistämään niitä kokonaisuudeksi. Jokaisen teeman jälkeen keskustelemme yhdessä käsiteltävästä aiheesta. Dialogisuus on tärkeää varmistaa, sillä kyseessä on mielipiteiden ja ajatusten vaihtoa. Pohdimme yhdessä kohtaamisen periaatteita heidän arjessaan ja herättelen kysymyksillä pohtimaan tiimin arvoja ja vahvuuksia. Toivon, että siinä syntyy ideoiden, ajatusten sekä näkökulmien myönteistä esiintuomista.

6.5 Toteutuneet teemapäivät

Toimintaympäristönä kahden tunnin toiminnallisessa kehittämistyöpajassa piti alun perin olla Päiväkoti Teemulan tilat. Mutta maailmalla levinneen koronaviruksen takia Suomeen julistettiin poikkeustila, jolloin täytyi välttää kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. Vallitsevan poikkeustilan takia pidimme tapaamiset Zoom-videokokouksen avulla.

Tapaaminen 1.

Ensimmäinen 1,5 tuntinen teemahetki oli maaliskuussa 2020.

Kerroin itsestäni ja toiminnasta sekä siitä, miten aion asioita nostaa esille ja minkälaista työskentelyä olen tapaamiseen ajatellut. Tein aluksi muutamia läsnäoloharjoituksia kohtaamisen teemaan virittyen (Kuvio 9). Läsnäoloharjoituksen tarkoitus oli virittyä teeman aiheisiin sekä tuoda itsemme läsnä olevaksi tähän hetkeen. Toteutunut harjoitus oli lyhyempi kuin aiottu, koska olimme yhteydessä netin välityksellä. Itselläni ei ollut kokemusta ohjata netin välityksellä pitkiä meditaatio -harjoituksia, niin päätin pitää sen lyhyenä.

Istumiseen keskittyminen

- Istu hyvässä asennossa. Tunne jalat maata vasten.

Hengitykseen keskittyminen

- Nenän kautta: Hengitä sisään laskien kolmeen, ulos laskien neljään.

Aisteihin keskittyminen

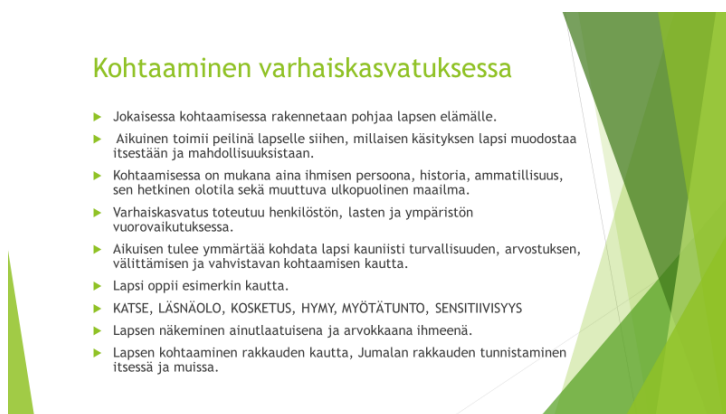
- Havainnoi miltä kehossasi tuntuu. Huomioi vain arvottomatta sitä mitenkään.

Kuvio 9. Hengitysharjoitus mukailen Leskisenojan harjoituksia (Leskisenoja 2019)

Olin tehnyt Power pointille 20-sivuisen esityksen (Kuvio 10), jonka tein alkuperäisen suunnitelman pohjalta. Sen rakentamisessa otin huomioon käydyn alkukeskustelun

toimeksiantajan kanssa. Esitys auttoi jaksottamaan teemoja ja siirtymään selkeästi asiasta toiseen. Ensimmäisenä meillä oli pieni virittäytymisharjoitus, jonka tarkoitus oli tukea olemaan läsnä ja rennosti. Avoimilla kysymyksillä sekä valmiiksi tehdyillä aiherungoilla pyrin muun toiminnan aikana siihen, että heille syntyisi omaa pohdintaa ja pääsisimme hyvin eteenpäin teemoissa.

Aloitin teemojen pohdinnan omien ja työkavereiden vahvuuksien pohdinnalla. Seuraavaksi nostin esiin kohtaamisen ja arvojen käsitteet, sitten siirryimme kohtaamiseen arjessa ja varhaiskasvatuksessa.

Kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

- ▶ Jokaisessa kohtaamisessa rakennetaan pohjaa lapsen elämälle.
- ▶ Aikuinen toimii peilinä lapselle siihen, millaisen käsityksen lapsi muodostaa itsestään ja mahdollisuuksistaan.
- ▶ Kohtaamisessa on mukana aina ihmisen persoona, historia, ammatillisuus, sen hetkinen olotila sekä muuttuva ulkopuolinen maailma.
- ▶ Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa.
- ▶ Aikuisen tulee ymmärtää kohdata lapsi kauniisti turvallisuuden, arvostuksen, välittämisen ja vahvistavan kohtaamisen kautta.
- ▶ Lapsi oppii esimerkin kautta.
- ▶ KATSE, LÄSNÄOLO, KOSKETUS, HYMY, MYÖTÄTUNTO, SENSITIIVISYYS
- ▶ Lapsen näkeminen ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmeenä.
- ▶ Lapsen kohtaaminen rakkauden kautta, Jumalan rakkauden tunnistaminen itsessä ja muissa.

Kuvio 10. Power Pointin neljäs teemasivu

Tässä vaiheessa meillä piti olla tauko, mutta aikataulu venyi teknisten ongelmien takia, joten sovimme, että pidämme loppuihin teemoihin syventymisen seuraavalla tapaamisella. Lopetin teemahetken kokoamalla puhuttuja asioita ja kysyin vielä heidän mielipidettään käsiteltyihin asioihin. He saivat tehtäväksi ennen seuraavaa kertaa tehdä huoneentaulun hahmotelman itselleen siitä, mitkä teemat ovat heille tärkeimpiä kohtaamisessa.

Teemapäivästä nousi työntekijöille paljon asioita, joista kokosin yhtenäisen hahmotelman (Kuvio 11). Tämä hahmotelma syntyi sekä heidän itsenäisistä pohdinnoistaan, että yhteisistä keskusteluista. En halunnut tuoda heti alussa minkäänlaisia valmiita vastauksia tai teoriaa kohtaamisesta, sillä huoneentaulun tekemisessä tärkeintä on, että siitä tulee heidän näköisensä.

Ensimmäisen teemapäivän aiheina olivat omat ja toisten vahvuudet, sydämellä näkeminen, arvot, kohtaaminen, leikki, haastava kohtaaminen sekä oma suhtautuminen lapsiin.

Kuvio 11. Ensimmäisen teemapäivän pohdinnoista nousseita asioita

Tapaaminen 2.

Tämä tapaaminen järjestettiin neljän päivän päästä ensimmäisestä tapaamisesta.

Viime tapaamisen, keskustelujen sekä teoriapohjan avulla rakensin hahmotelmaa huoneentaulun pohjalle, jonka pohdinnasta oli hyvä jatkaa suunnitelmaa eteenpäin. Tiesin tässä tapaamisessa olevan läsnä kerrallaan vain muutama työntekijää, joten vähensin itsekseen pohtimisen minimiin ja keskityin keskusteluun sekä ajatusten vaihtoon. Kirjoitin mahdollisimman tarkasti heidän ajatuksiaan ylös itselleni, jotta voisin niistä saada lisätietoa, minkälaisia kohtaamiselle asetettuja merkityksiä heillä on (Kuvio 12). Toisen teemapäivän aiheina olivat varhaiskasvatuksen tehtävät, lämpimän vuorovaikutustavan pohdinta, sosiaaliset taidot ja tunteet sekä asioita, mitkä jäivät viime kerrasta mietityttämään.

Kuvio 12. Toisen teemapäivän pohdinnoista nousseita asioita

Huoneentaulun konkreettinen suunnittelu alkoi kahden ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen. Aloin rakentamaan sitä käytyjen keskustelujen sekä teoretiedon pohjalta. Kävin uudelleen läpi teoriapohjaa, joihin olin ennen ensimmäisiä tapaamisia perehtynyt ja laajensin sitä yhteisten keskustelujen pohjalta.

6.6 Huoneentaulun toteutus

Tapaaminen 3.

Kolmas tapaaminen oli kahden viikon päästä ensimmäisistä tapaamisista. Sen ajan olin rakentanut viisi erilaista huoneentauluhahmotelmaa. Niiden tekemisessä oli ajatuksena monipuolisuus ja erilaisuus, sillä tarkoitukseni oli saada heiltä palautetta siitä minkälainen huoneentaulun runko olisi heidän mieleensä. Salonen (2013, 16) toteaa, että toimeksiantajan äänen kuuleminen, yhteisöllisen työskentelytavan mahdollistaminen sekä palutteen saaminen ja antaminen ovat tärkeitä muistaa koko projektin ajan.

Sain hyvin rehellistä ja selkeää palautetta siitä, minkälaisen he toivoivat huoneentaulun olevan, ja yksi hahmotelma nousi parhaimmaksi (Kuvio 13). Keskustelimme hahmotelman teksteistä sekä taustasta ja värimaailmasta. Muokkasimme sitä yhdessä jonkin verran ja jatkoin lisää työstämistä itsekseen.

Kuvio 13. Huoneentaulun ensimmäinen hahmotelma

Pohdimme myös kortin tekemistä vanhemmille huoneentaulun pohjalta, joka olisi informatiivinen sekä helposti lähestyttävä. Kortti lähetetään vanhemmille kotiin tiedoksi. Siinä on tarkoitus olla huoneentaulun kuva toisella puolella ja toiselle puolelle laitetaan pieni saate teksti.

Tapaaminen 4.

Melkein valmista huoneentaulua työstimme yhdessä, jotta siitä tulisi mahdollisimman hyvin heitä palveleva. Pohdimme vielä huoneentaulun nimeä, josta saimmekin antoisaa keskustelua aikaiseksi. Aluksi nimi oli ollut hyvä kohtaaminen, mutta kohtaamisen määrittely pelkästään hyväksi tai huonoksi olisi liian yksioikoista. Se vaikuttaisi siltä, että vain nämä asiat ovat heidän mielestään hyvän kohtaamisen alla, vaikka myös hyvää kohtaamista voi olla monen tasoista ja arvoista. Joten lopullisen nimen päätimme olevan Kohtaaminen meillä -huoneentaulu. Se antaa kohtaamisen teemalle väljyyttä ja tekee taulusta helpommin lähestyttävän.

Saimme tehtyä viimeisen mallin valmiiksi (Kuvio 14). Mallin taustalla on itse otettu kuva Lahdesta. Päiväkodin työntekijät ja minä olimme huoneentauluun tyytyväisiä. Seuraavan kerran tapaamiseen tein valmiiksi vanhemmille lähetettävän kortin pohjan.

Kuvio 14. Valmis huoneentaulu

Huoneentaulun teemat

Teemasanat nousivat teorian ja keskustelujen pohjalta. Nostin tauluun esiin ne asiat, jotka nousivat eniten Erätauko-keskusteluhetkien pohjalta heille tärkeimmiksi asioiksi kohtaamisessa. Lauseiden muotoon kiinnitin myös huomiota, kuinka he haluavat asioiden olevan taulussa. Sanojen ja asioiden valintaan vaikutti Teemulan työntekijöiden omat arvot ja toiveet, sillä tämä huoneentaulu tehtiin heille heidän arkeansa ilahduttamaan. Perustelen teorian kautta Kohtaamisen huoneentauluun nostamani sanat ja asiat (Liite 2).

Tapaaminen 5.

Viimeinen tapaaminen oli viikon päästä, huhtikuun puolella välissä. Siinä katsoimme vielä kerran läpi huoneentaulun, ja totesimme että se on juuri hyvä noin. Vanhemmille suunnatun kortin suunnittelun ja työstämisen tein Canva-kuvankäsittelyohjelmalla (Canva 2020). Sen lopullisen ulkonäön hioimme yhdessä toimeksiantajan kanssa (kuvio15).

Kuvio 15. Kortti vanhemmille

Kortin suunnittelussa otin huomioon Teemulan työntekijöiden toiveet. Toiselle puolelle tein huoneentaulun ja toiselle puolelle pienen tekstin vanhemmille muistutukseksi vanhemmuuden iloista ja oman lapsen tärkeydestä. Lopullisen tekstin varmistin vielä työntekijöiltä sekä teimme kortin viimeistelyn yhdessä.

7 YHTEENVETO

7.1 Arviointi

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen lähti itselläni oman mielenkiinnon kautta. Koen että kohtaaminen on yksi tärkeimmistä asioista sosiaalialalla, koska kohtaamisessa syntyy hienovireinen vuoropuhelu toisen ihmisen kanssa. Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen ja sitä oli innostavaa tehdä, sillä aihe oli mieluista. Oman työskentelyn tarkoituksena oli löytää kohtaamisen käsitettä avaavia katsontakantoja sekä oppia paremmin käyttämään dialogisuutta ohjauksessa ja vuorovaikutuksessa. Prosessin tekemisen aloittaminen Salosen lineaarisen mallin suunnitelman kanssa oli itselleni havainnollistava ja tärkeä pohja, jotta pystyin toimimaan luovemmin spiraalimallin joustavuuden kautta.

Erätauko- menetelmä dialogisen suunnittelun ja ohjauksen pohjana oli uusi kokemus minulle. Toiminnan rakentaminen onnistui hyvin menetelmää käyttämällä, mutta suunnittelussa olisin voinut ottaa enemmän huomioon vaihtuneen tapaamispaikan, joka olikin Zoom- pilvipalvelussa. Asioita, joita olisin voinut muuttaa, oli itsekseen pohdittavien asioiden alustaminen. Se olisi pitänyt tehdä selkeämmin ja tuoda enemmän teoriaa heti alussa esille, jotta heidän olisi ollut helpompi pohtia asioita. Se olisi toteutunut konkreettisesti paikan päällä, jossa olisin pitänyt esillä kirjoittamiani teemoja auki. Mutta internetin välityksellä se olikin haastavampaa, kuin olin ajatellut. Koin että toisella kerralla, kun oli enemmän keskustelua, saimme rennommassa ilmapiirissä pohtia asioita ja vaihtaa mielipiteitä. Myönteistä zoom – palvelun käyttöönottamisessa oli se, että sen välityksellä saimme kuitenkin hyvää vuorovaikutusta aikaiseksi, ja pääsimme eteenpäin asioissa. Osin zoom – palvelu jopa nopeutti ja helpotti yhteydenpitoa, sillä se ei sitonut meitä tiettyyn paikkaan.

Oppimisen tavoitteena oli osata soveltaa sekä opinnoissa että harjoitteluissa oppimaani käytäntöön. Myös oma työkokemus sekä hiljaisen tiedon tunnistamisen ja ottaminen osaksi prosessia, antoi minulle erilaisia näkökulmia pohtia asioita monista eri suunnista. Ammattitaitoinen yhteistyö ja prosessi toimeksiantajan kanssa oli minulle tämän opinnäytetyön tekemisen antoisimpia asioita. Yllätyin, kuinka paljon opin uusia asioita prosessityön tekemisestä sekä työelämälähtöisestä opinnäytetyöprosessista. Sain tästä lisää valmiuksia ja kokemusta itselleni toimia työelämässä sekä hanketoiminnan parissa.

Toivon, että meidän työskentelymme hetket toivat jotakin uutta ja pohdittavaa myös työntekijöille. Koen, että jokainen kohtaaminen on merkityksellinen. Se miten me olemme yhteydessä toisiimme, tuottaa jokaisen elämään jotakin uutta. Aidon kohtaamisen hetkissä on jotakin sellaista, mikä eheyttää aivan jokaista ihmistä. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen omana itsenään on ihmisen perimmäisin tarve ja toive.

Toimeksiantajan arviointi

Pyysin arvioinnin heiltä sähköpostitse, jotta he saivat rauhassa miettiä prosessin ja tuotoksen arviointia. Tuotoksesta, eli Kohtaaminen meillä -huoneentaulusta tuli heidän antamansa palautteen perusteella juuri täydellinen. Samassa palautteessa he kertoivat kokeneensa, että olin rakentanut sitä heidän kanssaan alusta loppuun työelämälähtöisesti. Lisäksi he totesivat, että opiskelijan työtapana oli erittäin joustava, koska korona toi prosessiin erikoisia ulottuvuuksia.

Antamassaan rakentavassa palautteessa työntekijät kertoivat, että alkukeskustelun lomakkeet olisivat olleet hyödyllisempiä, jos he olisivat voineet syventyä niihin etukäteen. Ensimmäisen päivän rungossa oli monta itsekseen pohdittavaa osiota, joista he totesivat, että oli haastavaa saada siinä hetkessä omia ajatuksia jäseneltyä. Aihe oli heidän mukaansa juuri se mitä he olivat toivoneet. He kertoivat myös olleensa Zoom- palvelun kautta hyvässä vuorovaikutuksessa minun kanssani, vaikka konkreettisesti emme päässeet kohtaamaan. He kiittivät aidosta työkalusta, Kohtaamisen huoneentaulusta, jonka saivat käyttöönsä. Erityisesti he sanoivat odottavansa sitä, miten pääsevät vanhempien kanssa käyttämään kohtaamisen teemoja syksyn vanhempainillassa.

7.2 Johtopäätökset ja jatkokehittämisaiheet

Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä aitoa kohtaamista arkeen sekä vahvistaa kohtaamisen keinoja. Tässä onnistuin mielestäni hyvin, sillä yhteisillä pohdinnoilla Teemulan työntekijöiden kanssa saimme aikaan antoisaa keskustelua kohtaamisesta.

Varhaiskasvatuksessa työyhteisön hyvinvointiin panostaminen kannattaa, sillä työilmapiiri on suorassa vaikutuksessa lapsiin. Kasvattajien yhteinen pohdinta oman tiimin ja toiminnan toimivuudesta ja sen kehittämisestä kannattaa aina. Samoin omien kasvatustyylien ja arvojen mahdollisimman avoin keskustelu yhdessä toisten kanssa tuo enemmän arvoa kohtaamiselle. (Koivunen & Lehtinen 2016, 116–118; Ahonen 2017 b, 79–82; Leskisenoja 2019, 9.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kohtaamisen huoneentaulu toimeksiantajalle. Tiedollista aineistoa oli riittävästi ja tapaamiset sujuivat hyvin. Opinnäytetyöprosessini sujui alusta alkaen suunnitellusti ja aikataulun mukaisesti kevään 2020 kuluessa. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui hyvin. Keskustelujemme perusteella kohtaamisen

huoneentaulu tuli heille tarpeeseen ja he kertoivat hyötyvänsä siitä arjessaan. Tuotos tulee Päiväkoti Teemulan seinälle, josta sen näkevät myös kaikki päiväkodissa kävijät.

Kohtaamisen huoneentaulu – kortti oli mukava lisä Kohtaamisen huoneentaululle, ja oli mielenkiintoista jatkaa teeman parissa hieman laajentaen sitä. Oli myös mukava huomata heidän olevan innostuneita teemasta sekä huoneentaulusta ja haluavan jatkaa sitä muisakin kohtaamisissa.

Kohtaaminen aiheena on ajankohtainen, sillä varhaiskasvatuksessa kohtaaminen näkyy ennen kaikkea vuorovaikutuksessa. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman (2018) ja opinnäytetyössä käytetyn teorian kautta voi nähdä, kuinka paljon kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat yhteydessä lasten hyvinvointiin ja kehittymiseen. Kohtaamista toki voi olla ilman läsnäoloa, mutta silloin kohtaamisesta puuttuu kokonaan aito vuorovaikutus, jota lapsi tarvitsee turvan tunteen ja luottamuksen syntymiseen. Sitä kautta lapsi kokee itsensä arvokkaana ja aidon kohtaamisen arvoisena.

Jatkokehittämisaiheet

Huoneentaulun kuuden teema -sanan kanssa voisi tehdä toimintarungon erilaisilla luovilla menetelmillä. Kohtaamisen käsitettä voisi käydä lasten kanssa läpi teemoittain, jolloin asiat tulisivat heille tutuiksi. Esimerkiksi rakkaus -teema: Tee toiselle se minkä tahtoisit itsellesi tehtävän. Tästä voisi tehdä kuukauden mittaisen projektin, jossa aikuiset ohjaavat toimintaa alkuun ja kertovat lapsen tasolta mitä he tarkoittavat tällä lauseella. Toiminta jatkuisi niin, että lapsen ääni tulisi kuulluksi ja osallisuuden sekä yksilöllisyyden huomiointi olisi läsnä. Teema tehtäisiin kohtaamisen kautta, jotta osallistujat tulisivat aidosti nähdyksi ja kuulluksi. Samalla tavalla loput teemat käytäisiin läpi. Tästä voisi tulla jopa koko vuoden kestävä projekti.

Vanhempien kanssa tätä voisi kehittää niin, että heitä osallistaisi pohtimaan lapsen kohtaamista arjessa esimerkiksi pienien harjoitteiden ja yhdessä olemisen avulla. Siitä voisi tehdä kyselyn ensin kotiin ja sen pohjalta kehittää yhteistyötä laajemmaksi. Positiivisen pedagogiikan mukaan ottaminen palvelisi myös hyvin sekä vanhemman ja lapsen että kasvattajien ja vanhempien vuorovaikutusta. Uuden Varhaiskasvatussuunnitelman myötä kohtaaminen vuorovaikutuksessa sekä hyvä yhteistyö perheiden kanssa on nostettu esille enemmän, joten olisi luontevaa kehittää sitä eteenpäin.

Kohtaamisen teemasta voisi myös tehdä Aidon kohtaamisen -oppaan, joka palvelisi varhaiskasvattajia arjessa. Oppaan lopuksi annettaisiin läsnäoloharjoitteita sekä kirjallisia vinkkejä, joista voisi olla hyötyä oman itsen sekä ammattitaidon ja vuorovaikutuksen

kehittämiseksi. Sillä sosiaalialalla ei ole koskaan valmis ja kukaan ei ole täydellinen, vaan työnkuvaan kuuluu itsensä ja ammattitaidon jatkuva kehittäminen ja päivittäminen.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen, joka on lain mukaan tehtävä, kuuluu ensisijaisesti opiskelijalle. Opinnäytetyö on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava, kun opiskelija pyrkii koko opinnäytetyöprosessin ajan rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen omassa toiminnassaan, omaa eettisesti kestävästi tiedonhankinnan ja arvioinnin menetelmät, asianmukaiset lähdeviittaukset ja tekee huolellista dokumentointia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Eettisyys ja luotettavuus pitää huomioida koko prosessin ajan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 7). Teemapäivissä nostin nämä heti alussa puheeksi, jotta heillä olisi mahdollisimman luontevaa ja turvallista osallistua yhteiseen keskusteluun. Poimin keskusteluista yhdessä sopiviksi katsottuja asioita, joista kokosin huoneentauluun teemat. Tein opinnäytetyön tuotoksen avoimuuden periaatteella. Koko prosessin ajan pidin toimeksiantajan tietoisena siitä, missä vaiheessa työtä olen.

Huomiota tulee kiinnittää henkilötietojen käsittelyyn sekä tietosuojan toteutumiseen (ARENE 2018, 6). Opinnäytetyössäni oli kohteena päiväkodin työntekijät, joten meidän kaikki keskustelut tapaamisissa sekä puhelimesta olivat luottamuksellista ja vaitiolovelvollista. Sovimme myös ensimmäisessä tapaamisessa, että saan käyttää Teemulan nimeä, mutta työntekijöitä en mainitse nimeltä.

Talentian (2017, 7) mukaan työntekijän ammattitaitoon kuuluu ammattieettinen valmius, kypsyys ja harkinta, jotka muuttuvat käytännössä teoiksi. Siksi tein raporttini tunnollisesti ja rehellisesti omaa työskentelyäni havainnoiden ja peilaten teoriaan. Pyrin kunnioittavaan ja eettisesti oikeaan kanssakäymiseen kaikkien osapuolien kanssa sekä kirjoitin tekstiä prosessia arvostaen.

8 LÄHTEET

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen kirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa tilanteissa. Väitöskirja [viitattu: 7.4.2020]. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Arene. 2018. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset [viitattu 3.4.2020]. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?t=1526903222

Canva kuvankäsittelyohjelma. 2020. [viitattu: 3.5.2020]. Saatavissa: <https://www.canva.com/>

Lahden Diakonialaitos 2020. [viitattu: 3.3.2020]. Saatavissa: <http://www.dila.fi/>

Erätauko – keskustelutapa. 2020 [viitattu: 27.4.2020]. Saatavissa: <https://www.eratauko.fi/>

Haatainen. 2020. Lapete. Etelä-Savon perhekeskustoiminta [viitattu: 3.4.2020]. Saatavissa: <https://lapeetelasavo.com/2018/04/05/mita-on-aito-kohtaaminen/>

Halme, L. 2010. Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten keskus.

Immonen, P. 2018. Aikuisen ja lapsen kohtaamisen merkitys ja siihen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa. Kasvatustieteiden kandidaattityö [viitattu: 2.3.2020]. Saatavissa: jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201804051435.pdf

Isomäki, H. & Uusitalo, N. 2017. Aivotaidot, käytä päätäsi paremmin. Helsinki: Gummerus kustannus Oy.

Jääskinen, A. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Jääskinen, A. 2018. Tunnetaitoja vahvistetaan korjaavien vuorovaikutuskokemusten kautta – näin neurotiede sen vahvistaa. Tunne ja taida. [viitattu: 5.5.2020]. Saatavissa: <https://tunnejataida.fi/artikkeli/tunnetaitoja-vahvistetaan-korjaavien-vuorovaikutuskokemusten-kautta/>

- Kalliala, M. (2008). Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Kanninen, K. & Sigfrieds, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.
- Kohn, A. 2005. Unconditional parenting. New York: Atria books.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Köehler, H. 2003. Lapsena olemisen ihme. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino oy.
- Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lahden Diakonialaitos. 2020 [viitattu: 2.3.2020]. Saatavissa: www.dila.fi
- Lautela, R. 2011. Matkalla tunnetietoon. Teoksessa: Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Sydämen sivistys – kasvatuksen ytimessä. Porvoo: Bookwell Oy.
- Lehto, J. 2014. Mindfulness – tiedostava ja hyväksyvä läsnäolo. Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Juva: Bookwell Oy.
- Leikola, A., Mäkelä, J. & Punkanen, M. 2016. Polyvagaalinen teoria ja emotionaalinen trauma. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Numero 1; 132(1):55-61 [viitattu: 3.5.2020]. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo12910>
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa – Toteuta käytännössä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Lindqvist, M. 2016 (ensimmäinen painos 1990). Auttajan varjo. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Matteuksen evankeliumi, 1965. Uusi testamentti ja psalmit. Tampere: Hämeen Kirjapaino Oy.
- Mattila, K. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.
- Mattila, S. 2013. Lapsi ja aikuinen vuorovaikutuksessa. Teoksessa: Saarinen, S. (toim.) Tää olis keskellä – Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: lasten keskus ja kirjapaja Oy.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [viitattu 7.3.2020]. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. 2014. Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J. 2015. Stressin säätely, kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lapsen kehityksen ja oppimisen tukena. Teoksessa: Koi-vula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus – oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampere: Suomen yliopistopaino – Juvenes Print Oy [viitattu: 8.3.2020]. Saatavilla: julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf

Sitran erätauko 2018. [viitattu: 6.3.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/eratauko/#tyokalu>

Sitra 2018. Mikä tekee dialogin? Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset [Viitattu: 7.3.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. [viitattu: 2.5.2020]. Saatavissa: <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Tolle, E. 2002. Läsnaolon voima. 2. painos. Helsinki: Basam Books oy.

Tolle, E. 2016. Harjoituksia läsnäolon voimasta. Ensimmäinen taskukirjapainos. Helsinki: Viisas elämä Oy.

Tsabary, S. 2014. The conscious parent. Greit Britain: Yellow Kite.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa [Viitattu: 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

Van Der Kolk, B. 2014. Jäljet kehossa. Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla. Helsinki: Viisas Elämä Oy.

Vilkkä & Airaksinen 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

9 LIITTEET

Liite 1. Läsnaolon harjoituksia

Läsnaolon harjoituksia

Tässä muutamia helppoja ja nopeasti toteutettavia harjoituksia läsnäoloon ja rentouteen.

1. Hengitys

- Hengitä nenän kautta: Kuvittele hengittäväsi vatsaan ja kylkiin alimpien kylkiluiden liikkua. Sisäänhengitys: Laske neljään, uloshengitys: laske viiteen. Ajatuksia tulee ja menee, anna niiden vain olla. Keskity vain hengitykseen muutamien minuuttien ajan.
- Käsihengitys: Hengitä sisään – liu'uta sormeasi toisen käden peukaloa ylös, hengitä ulos – liu'uta sormeasi toisen käden peukaloa alas. Jatka näin kaikki sormet läpi. (Tätä voi tehdä myös lasten kanssa.)

Hengitysharjoitus on helppo ja nopea tapa saada meidät läsnä olevaksi. Siinä keskitymme hengitykseen, joka myös tukee meidän hermostomme rauhoittumista. Kun ajatuksia tulee mieleen, niitä voi katsella ja ne voi hyväksyä ilman, että lähtee niihin mukaan.

2. Havainnoi

- Katsele mitä näet, tavaroita tai asioita arvottamatta tai sanoittamatta mitenkään, katsot vain.
- Laita silmät kiinni, kuuntele ympäristön ääniä mitä kuulet, niitä arvottamatta tai sanoittamatta mitenkään, kuuntelet vain.

3. Kehoharjoitukset

- Istu tukevasti, kuvittele kuinka jalat ovat tukevasti maassa: voit painaa niitä hieman alaspäin. Tunne alusta, jossa istut: tunne oma kehosi siinä painautuneena.
- Tarkastele kehon tuntemuksia, käy koko kehosi läpi arvottamatta tunteita mitenkään: paino, kosteus, lämpö, viileys.
- Tee hitaita harkittuja venyttelyliikkeitä ja havainnoi miltä ne tuntuvat.

4. Tietoinen kuuntelu

- Kuuntele todella mitä toisella on sanottavana ilman että alat miettiä mitä itse voisit seuraavaksi sanoa tai tehdä.

5. Tietoinen syöminen

- Katso ruokaa, haistele sitä, tunnustele suussasi rauhassa.

6. Tietoinen tekeminen

- Esimerkiksi kun peset käsiäsi: kääri hihasi, avaa vesihana, kuuntele veden lorinaa, tunne vesi, tunne saippua, tunne käsiesi kosketus.

Tietoisesta tekemisestä ja olemisesta keinoja on paljon arjessa. Niitä voi kokeilla ja kuunnella itseään siinä, mikä olisi itselle paras keino tulla enemmän läsnä olevaksi tähän hetkeen.

(Tolle 2003, 12–80; Lehto 2014, 85–112; Leskisenoja 2019, 105–111)

Liite 2. Kohtaamisen huoneentaulun teemat

KOHTAAMINEN MEILLÄ - huoneentaulu

Perustelen tässä teorian kautta Kohtaamisen huoneentauluun nostamani teemat.

Rakkaus

Lapsen kohtaaminen ja näkeminen rakkauden kautta on arvokkain asia, mihin kasvattaja voi pyrkiä työssään. Lapsella on sisäinen tarve tulla nähdyksi omana itsenään ja saada ehdotonta rakkautta ja tukea. (Kohn 2005, 10.) Rakkaudessa huokuu läsnäolo ja kunnioitus, aito kohtaaminen sekä hyväksyntä niin itseä kuin toista kohtaan. Lapsen huomaaminen rakkaudellisella katseella kohottaa hänen itsetuntoaan ja tukee myönteistä kehitystä omaksi itsekseen. Tärkeintä mitä voimme tehdä, on osata pysähtyä lapsen äärelle ja nähdä hänet siinä hetkessä. (Halme 2010, 23–25; Mattila 2013, 62–64.)

Jeesus sanoo vuorisaaressaan:

”Sillä kaikki mitä te tahdotte ihmisten teille tekevän, tehkää myös te samoin heille”

(Uusi testamentti ja psalmit 1965, Matt 7:12, luvut 5–7).

Toiselle hyvän tekeminen ja auttaminen ovat yksi Diakonialaitoksen perustavanlaatuisista asioita, jonka kautta työtä tehdään. Yhdessä Teemulan työntekijöiden kanssa päädyimme nostamaan kyseisen lauseen myös huoneentauluun.

Kunnioitus

Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimpiä tehtäviä on edistää tasa-arvoa ja tarjota lasta kunnioittavaa toimintaa (Opetushallitus 2018, 16). Kunnioittaminen on itsensä ja toisen näkemistä arvokkaana juuri sellaisena kuin on. Kunnioittamisesta syntyy aitoa kohtaamista, kun aikuinen uskaltaa olla läsnä omana itsenään lapselle. Siinä aikuinen näkee ja kohtaa lapsen läsnä olevana, jolloin lapselle muodostuu käsitys omasta itsestään arvokkaana ja tärkeänä. (Mattila 2011, 15, 24–26.) Kunnioituksen kautta aikuinen kykenee olemaan sensitiivisempi ja ymmärtävämpi lasta kohtaan (Kalliala 2008, 68).

Ystävällisyys

Sillä on valtava merkitys, miten kohtaamme toisen ihmisen. Aikuinen on esimerkkinä lapselle siihen, miten elämässä kohdataan ja arvostetaan toisia ihmisiä sekä itseään. Aikuisen ystävällisyys teoissa ja sanoissa rakentaa lapsen empatiakykyä sekä toisten huomioimista. Mitä sallivampi ja myötätuntoisempi voimme olla itseämme kohtaan, sitä enemmän

kykenemme kohtaamaan toisen ihmisen niiden kautta. (Köngäs 2019, 7–8; Mattila 2011, 15–17.)

Opimme toinen toisiltamme - on toteamus, jossa aikuinen ja lapsi ovat tasavertaisia. Niin aikuinen voi opettaa lasta, kuin lapsi aikuista. Tämä on osa aitoa ja arvostavaa kohtaamista, jossa jokainen ihminen nähdään yhtä arvokkaana.

Luottamus

Kasvattajan kuuluu olla turvallinen ja luotettava aikuinen lapsen elämässä. Turvan kokemus lapselle syntyy luottamuksesta siihen, että hänet nähdään sellaisena kuin hän on ja hänen on turvallista näyttää kaikkia tunteita. Aikuinen on hänen vierellään tukemassa ja auttamassa, sensitiivisesti ja emotionaalisesti läsnä. (Kanninen 2012, 99; Kalliala 2008, 258.) Lapsella on kyky nähdä sanojen taakse, joten on tärkeää, että pystymme avoimesti ja sensitiivisesti olemaan lapsen kanssa. Aikuisen on tärkeää havainnoida omaa käytöstä ja tiedostaa missä itseä voisi kehittää. Kun kykenee olemaan läsnä lapselle, sitä enemmän lapsen turva ja luottamus aikuiseen kasvaa. (Ahonen 2017a, 20–21.)

Läsnäolo

Aikuisen työ on olla lasta varten ja aidosti ymmärtää lasta. Varhaiskasvatuksen aito vuorovaikutus tapahtuu läsnäolossa kiireettömästi. Kun kohtaamme lapsen aidosti läsnä, se välittyy lapselle aidon yhteyden ja välittämisen tunteena. Silloin lapselle voi syntyä turvan ja luottamuksen kokemus. Läsnäolossa tapahtuu merkityksellisimmät kohtaamiset. Lapsi on aidosti aina läsnäolon tilassa leikkiessään ja kohdatessaan toisia ihmisiä, mutta aikuisen pitää välillä virittyä läsnä olevaksi, jotta hän voi kohdata paremmin lapsen. (Ahonen 2017a, 78; Köehler 2003, 28–30.) Mitä paremmin pystyy olemaan tässä hetkessä avoimesti, sitä enemmän voi antaa itsestään muille. (Tolle 2016, 34).

Ilo

Ilo on aitoa läsnäoloa. Kun ihminen on kiitollinen elämästään, pienistä ja suurista asioista, se heijastuu kaikkeen tekemiseen. Kiitollisuus lisää ilon tunnetta ja ilo lisää positiivista suhtautumista elämään. Silloin kykenee päästämään irti murheistaan ja huolistaan edes hetkeksi, ja antautumaan elämän ilolle, sillä ilon ja naurun kautta ihminen on enemmän läsnä. Ilo tuottaa meille mielihyvää, joka vapauttaa oppimaan. (Jääskeläinen 2017, 70–71.) Positiivisen pedagogiikan avulla kohtaaminen voi tapahtua rennommin, jolloin mukaan mahtuu enemmän iloa tuottavia asioita. Yhdessä myönteisten tunteiden ja ilon kokeminen on sekä palkitsevaa että voimaannuttavaa. Se luo osallisuutta ja hyvinvointia lasten ja aikuisten välille. Myönteisten tunteiden voima on valtava ja se kasvaa sitä jakaessa. (Leskisenoja 2019, 203–205.)